

Bruxelles, 26.4.2017.
SWD(2017) 201 final

RADNI DOKUMENT SLUŽBI KOMISIJE
Priložen dokumentu

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

o uspostavi europskog stupa socijalnih prava

{COM(2017) 250 final}
{SWD(2017) 200 final}
{SWD(2017) 206 final}

Sadržaj

Uvod	3
Poglavlje I. – Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada	6
Obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje	6
Rodna ravnopravnost	11
Jednake mogućnosti	15
Aktivna potpora zapošljavanju	18
Poglavlje II. – Pravedni radni uvjeti	22
Sigurno i prilagodljivo zaposlenje	22
Plaće	27
Informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza	30
Socijalni dijalog i uključenost radnika	33
Ravnoteža između poslovnog i privatnog života	37
Zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje te zaštita podataka	40
Poglavlje III. – Socijalna zaštita i uključenost	44
Skrb o djeci i potpora djeci	44
Socijalna zaštita	48
Naknade za nezaposlene	52
Minimalni dohodak	55
Dohodak u starosti i mirovine	58
Zdravstvena skrb	61
Uključenost osoba s invaliditetom	64
Dugotrajna skrb	67
Stanovanje i pomoć beskućnicima	70
Dostupnost osnovnih usluga	73

Uvod

Europski stup socijalnih prava utvrđuje niz ključnih načela i prava kojima će se podupirati pravedno i dobro funkcioniranje tržišta rada i sustava socijalne skrbi. Tim se skupom načela i prava uspostavlja ambiciozni program za uspješnija gospodarstva te pravičnija i otpornija društva. Cilj mu je poticati ponovnu uspostavu konvergencije radi stvaranja boljih radnih i životnih uvjeta diljem Europe. U tom kontekstu Europskim stupom socijalnih prava nastoji se uvesti nova i učinkovitija prava za građane te se suočiti s novim društvenim izazovima i radnim okruženjem koje se mijenja, posebno s obzirom na nove vrste poslova koje se javljaju uslijed razvoja novih tehnologija i digitalne revolucije. Tim načelima i pravima obuhvaćena su područja zapošljavanja, socijalne zaštite, društvene uključenosti, obrazovanja i jednakih mogućnosti.

Stup se temelji na pravnoj stečevini na razini EU-a i na međunarodnoj razini. Konkretnije, temelji se na Povelji Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika iz 1989., Europskoj socijalnoj povelji iz 1961., izmijenjenoj Europskoj socijalnoj povelji iz 1996. i Europskom kodeksu socijalne sigurnosti Vijeća Europe. U načelima se uzimaju u obzir i relevantne konvencije, preporuke i povezani protokoli Međunarodne organizacije rada (MOR) te Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. Pravna stečevina EU-a u području socijalne sigurnosti razvijala se tijekom posljednjih 30 godina: uvedene su nove odredbe u ugovore EU-a te su doneseni Povelja Europske unije o temeljnim pravima, novo zakonodavstvo i sudska praksa Suda Europske unije. U novije je vrijeme donošenjem ciljeva održivog razvoja UN-a do 2030. osiguran novi program za iskorjenjivanje siromaštva i ostvarivanje gospodarske, socijalne, solidarne i ekološke dimenzije održivog razvoja na uravnotežen i integriran način.

Ovaj dokument slijedi strukturu triju poglavlja Europskog stupa socijalnih prava u kojima je detaljno opisan sadržaj svakog načela ili prava. Svako od njih opisuje se u trima glavnim odjeljcima, kojima su obuhvaćeni postojeća pravna stečevina u području socijalne politike, objašnjenje njezina sadržaja i područja primjene te prijedlozi u pogledu njezine provedbe.

Pravna stečevina Unije

Za svako načelo ili pravo u prvom dijelu ovog dokumenta opisana je pravna stečevina Unije u području socijalne politike, počevši od relevantnih odredaba Povelje Europske unije o temeljnim pravima, te se podsjeća na zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja kako su utvrđeni u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (UFEU). Prvi dio završava zaključkom u kojem se podsjeća na ključne postojeće zakonodavne i nezakonodavne mjere kojima se pridonosi provedbi predmetnog načela ili prava.

Taj odjeljak nije iscrpan jer su u njemu opisani najrelevantniji instrumenti, pravno obvezujuće mjere i preporuke Vijeća ili Komisije kojima se daju smjernice.

Kada se upućuje na Povelju Europske unije o temeljnim pravima, važno je imati na umu da su odredbe Povelje upućene institucijama, tijelima, uredima i agencijama Unije, uz poštovanje načela supsidijarnosti, a državama članicama samo kada provode pravo Unije.

Načela i prava iz Stupa

Stupom se povećavaju vidljivost, razumljivost i jasnoća načela te prava sadržanih u obvezujućim odredbama prava Unije za sve građane i dionike na svim razinama. Nadalje, u nekim područjima Stupom se dodaju novi elementi postojećoj pravnoj stečevini. To se detaljno objašnjava u drugom odjeljku.

Načela i prava uključena u Stup odnose se na građane Unije i državljane trećih zemalja sa zakonitim boravištem u državama članicama, neovisno o njihovu radnom statusu te na javna tijela i socijalne partnere.

Provedba

S obzirom na pravnu prirodu stupa ta načela i prava nisu izravno primjenjiva, već će ih biti potrebno prenijeti u namjenske mjere i/ili zasebno zakonodavstvo na odgovarajućoj razini. To se objašnjava u trećem dijelu ovog dokumenta, u kojem je opisano kako bi države članice i socijalni partneri, koji snose glavnu odgovornost za primjenu socijalnih načela i prava na terenu, mogli djelotvorno provoditi svako načelo ili pravo. Nadalje, u tom odjeljku opisuje se kako bi se djelovanjima Unije moglo pridonijeti provedbi Stupa.

Europski semestar, kao godišnji ciklus koordinacije gospodarske politike, važno je sredstvo za pažljivo praćenje promjena na razini EU-a i država članica te za promicanje, u skladu s nacionalnim posebnostima, ciljanih reformi kojima su obuhvaćena sva područja Stupa, od obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog učenja do aktivne potpore nezaposlenima, plaća, skrbi za djecu, socijalne zaštite i minimalnog dohotka ili mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi. U analizama i preporukama o europodručju i pojedinim zemljama uzet će se u obzir i promicati razvoj socijalnih prava s pomoću procjene, praćenja i usporedbe napretka u njihovoj provedbi. Postupno će se provoditi analiza ograničenog skupa područja koja su posebno važna za funkcioniranje europodručja, na primjer zakonodavstvo u području zaštite radnih mjesta, naknade za nezaposlene, minimalna plaća, minimalni dohodak i vještine.

Provedba Europskog stupa socijalnih prava podupirat će se sredstvima iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Europski socijalni fond te ostale ključne inicijative u području socijalne kohezije, na primjer Inicijativa za zapošljavanje mladih, Europski fond za prilagodbu globalizaciji i Fond europske pomoći za najpotrebitije imat će ključnu ulogu u nastavku rada u kontekstu Stupa. Stup će utjecati i na oblikovanje programskog razdoblja nakon 2020.

Pretvaranje načela i prava navedenih u Stupu u stvarnost zajednička je obveza i odgovornost Unije, njezinih država članica i socijalnih partnera, koji djeluju u skladu s podjelom odgovornosti utvrđenom

u ugovorima Unije i uzimajući u obzir načela supsidijarnosti i proporcionalnosti, stabilnih javnih financija i poštovanja neovisnosti socijalnih partnera.

Ništa u Europskom stupu socijalnih prava ne tumači se kao ograničavanje ili negativan utjecaj na načela i prava kako su u svojim područjima primjene utvrđena pravom Unije ili međunarodnim pravom ili međunarodnim sporazumima čije su stranke Unija ili sve države članice, uključujući Europsku socijalnu povelju iz 1961. i mjerodavne konvencije i preporuke Međunarodne organizacije rada (MOR). Provedba Stupa može se pojačati ratifikacijom relevantnih konvencija MOR-a, izmijenjene Europske socijalne povelje iz 1996. i njezina Dodatnog protokola, kojim je predviđen sustav kolektivnih žalbi.

Sudjelovanje socijalnih partnera također je važno za ostvarivanje socijalnih prava. Promicanje dijaloga između uprave i radnika sadržano je u članku 151. UFEU-a kao zajednički cilj Unije i njezinih država članica. Na razini Unije, u područjima politika obuhvaćenima člankom 153. UFEU-a mora se provoditi savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a i oni mogu zatražiti provedbu svojih sporazuma na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu podržati provedbu Stupa kolektivnim pregovaranjem na nacionalnoj razini i / ili prikupljanjem i razmjenom dobre prakse diljem Europe.

Nadalje, civilni dijalog na nacionalnoj razini i razini Unije od ključne je važnosti za proširenje sudjelovanja u donošenju politike i daljnju mobilizaciju socijalnih dionika kako bi oni mogli doprinijeti provedbi načela i prava iz Stupa. Civilnim dijalogom u kojem sudjeluju organizacije civilnog društva omogućuje se zastupljenost niza interesa dionika civilnog društva i povećavaju transparentnost, odgovornost i legitimnost javnih odluka.

Stup bi trebalo provoditi u skladu s dostupnim sredstvima i unutar ograničenja dobrog proračunskog upravljanja i obveza iz Ugovora koje se primjenjuju na javne financije. Konkretno, uspostavom europskog stupa socijalnih prava ne utječe se na pravo država članica da utvrde osnovna načela svojih sustava socijalne sigurnosti te se ne bi trebalo utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

Poglavlje I. – Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada

Obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje

Svi imaju pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje kako bi održali i stekli vještine s pomoću kojih mogu u cijelosti sudjelovati u društvu i uspješno ući na tržište rada.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 14. Povelje svima se daje pravo na obrazovanje i na pristup strukovnom i trajnom osposobljavanju. To pravo uključuje mogućnost besplatnog obveznog obrazovanja.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 165. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti pridonositi razvoju kvalitetnog obrazovanja poticanjem suradnje među državama članicama u području politika te, ako je to potrebno, podupiranjem i dopunjavanjem njihovih aktivnosti, pri čemu u potpunosti poštuje odgovornost država članica za nastavni sadržaj te njihovu kulturnu i jezičnu raznolikost. Člankom 166. UFEU-a Unija se ovlašćuje za provođenje politike strukovnog osposobljavanja kojom se podupire i dopunjuje djelovanje država članica, pri čemu u cijelosti poštuje odgovornost država članica za sadržaj i ustroj strukovnog osposobljavanja.

c) Postojeće mjere

U Preporuci Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Jamstva za mlade¹ pozivaju se države članice da osiguraju da sve osobe mlađe od 25 godina dobiju kvalitetnu ponudu za posao, trajno obrazovanje, naukovanje ili pripravništvo u roku od četiri mjeseca otkad postanu nezaposlene ili napuste formalno obrazovanje.

U Preporuci 2006/962/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje² navedeni su znanje, vještine i stavovi za osobno ispunjenje, aktivno građanstvo, društvenu koheziju i zapošljivost.

U Preporuci Vijeća od 28. lipnja 2011. o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja³ pozivaju se države članice da razviju sveobuhvatne strategije kojima će se mladi poticati da završe

¹ Preporuka Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Jamstva za mlade, SL C 120, 26.4.2013., str. 1.

² Preporuka Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje, SL L 394, 30.12.2006., str. 10.

više srednje obrazovanje i ostvare glavni cilj strategije Europa 2020. koji se odnosi na smanjenje stope prijevremenog napuštanja školovanja na manje od 10 % do 2020.

U Preporuci 2006/143/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. veljače 2006. o nastavku europske suradnje u osiguravanju kvalitete u visokom obrazovanju navedene su mjere koje bi se mogle poduzeti na nacionalnoj razini i razini EU-a za podupiranje razvoja i akreditacije visokokvalitetnog visokog obrazovanja.

U Preporuci 2009/C 155/01 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. lipnja 2009. o uspostavi Europskog referentnog okvira za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju⁴ utvrđeni su zajednički alati za upravljanje kvalitetom u cilju promicanja boljeg strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

U Preporuci Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o uspostavi europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje⁵ utvrđena je osnova za mjerenje obrazovnih postignuća na temelju ishoda učenja. Preporukom Vijeća od 20. prosinca 2012. o vrednovanju izvanškolskog i neformalnog učenja⁶ pozivaju se države članice da osiguraju mehanizme za utvrđivanje, evidentiranje, ocjenjivanje i potvrđivanje ishoda učenja.

Novim programom vještina za Europu⁷, koji je donesen u lipnju 2016., pokrenut je niz mjera za poboljšanje kvalitete i relevantnosti oblikovanja vještina, povećanje vidljivosti i usporedivosti vještina i poboljšanje analize potreba za vještinama. Te mjere uključuju Preporuku Vijeća od 19. prosinca 2016. o oblicima usavršavanja: nove prilike za odrasle⁸ kojom se države članice pozivaju da odraslima ponude potporu za stjecanje minimalne razine pismenosti, matematičke pismenosti i digitalne kompetencije i za napredovanje prema stjecanju sekundarnog obrazovanja te plan za sektorsku suradnju u području vještina.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

U Europskom stupu socijalnih prava utvrđuje se opće pravo na obrazovanje i osposobljavanje tijekom cijelog života. Usmjerenjem na kvalitetu i uključivost nadilazi se područje primjene članka 14. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

Stupom se nastoji osigurati pružanje visokokvalitetnog formalnog i neformalnog obrazovanja i osposobljavanja. U njemu se ističe relevantnost obrazovanja i vještina za uspješno sudjelovanje na tržištu rada te za društvenu koheziju. Naglašavaju se prilike za održavanje i stjecanje vještina. To

³ Preporuka Vijeća od 28. lipnja 2011. o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja, SL C 191, 1.7.2011., str. 1.

⁴ Preporuka Europskog parlamenta i Vijeća od 18. lipnja 2009. o uspostavi Europskog referentnog okvira za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, SL C 155, 8.7.2009., str. 1.

⁵ Preporuka Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o uspostavi europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje, SL C 111, 6.5.2008., str. 1.

⁶ Preporuka Vijeća od 20. prosinca 2012. o vrednovanju neformalnog i informalnog učenja, SL C 398, 22.12.2012., str. 1.

⁷ Komunikacija Komisije, Novi program vještina za Europu, COM(2016) 381 final, 10.6.2016.

⁸ SL C 484, 24.12.2016., str. 1.

uključuje fleksibilne prilike za učenje i prekvalifikaciju koje bi trebale biti dostupne tijekom cijelog života i karijere, uključujući sustave predškolskog, osnovnog, daljnjeg, višeg obrazovanja i osposobljavanja te obrazovanja i osposobljavanja odraslih.

Uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje podrazumijevaju pristupačna sredstva za stjecanje, održavanje ili razvoj vještina i kompetencija do razine na kojoj su svi osposobljeni za aktivan život. Na primjer, trebalo bi voditi računa o posebnim potrebama osoba s invaliditetom ili osoba u nepovoljnom položaju kako bi im se osigurao jednak pristup.

Ističu se i vještine stečene tijekom prelazaka na tržištu rada, čime su obuhvaćene i promjene u radnom statusu, promjene poslodavca, započinjanje karijere ili vraćanje nakon pauze u karijeri ili prelaženje iz radnog odnosa u samozaposlenost. To obuhvaća, među ostalim, stjecanje i održavanje osnovnih digitalnih vještina.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za utvrđivanje sadržaja učenja i strukovnog osposobljavanja te za organizaciju sustava obrazovanja i strukovnog osposobljavanja. Poziva ih se da odredbe Stupa primjenjuju i u tom kontekstu, povrh primjene Stupa pri provedbi mjera Unije u tim područjima.

Socijalni partneri mogu i prikupljati te razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu tog načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika. U tom kontekstu oni mogu promicati i razvijati politike te im pridonositi na razini trgovačkih društava, lokalnoj i nacionalnoj razini te na razini Unije kako bi se poboljšale mogućnosti za osposobljavanje, prekvalificiranje i cjeloživotno učenje te osigurale brojnije prilike za pripravnništvo i naukovanje.

Socijalni partneri EU-a na razini različitih industrija odabrali su kao prioritete za svoj trenutni program rada za razdoblje 2015. – 2017. potrebe za vještinama za digitalna gospodarstva te poticanje pripravnčke prakse za povećanje zapošljavanja mladih. Organizirat će razmjene o tim pitanjima među nacionalnim socijalnim partnerima.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Komisija će 2017. predložiti Preporuku Vijeća o okviru za kvalitetu naukovanja, u kojoj će definirati ključne elemente koje bi trebalo uspostaviti kako bi se ljudima omogućilo stjecanje relevantnih vještina i kvalifikacija u okviru visokokvalitetnih programa naukovanja.

U tijeku je revizija europskog kvalifikacijskog okvira iz 2008. (pregovara se s Vijećem o revidiranoj preporuci) i ažurira se Preporuka iz 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje.

Nadograđuje se Okvir Europass⁹ kako bi se ljudima ponudili poboljšani alati za predstavljanje njihovih vještina i prikupljanje informacija o potrebama i trendovima u pogledu vještina.

Komisija će provoditi nedavno pokrenutu Koaliciju za digitalne vještine i poslove za praćenje digitalne preobrazbe promicanjem razmjene najbolje prakse i partnerstava između industrije, pružatelja obrazovanja i socijalnih partnera.

Komisija će 2017. predložiti Preporuku Vijeća o povećanju društvene uključenosti i zajedničkih vrijednosti s pomoću obrazovanja i neformalnog učenja kako bi državama članicama pružila potporu i smjernice.

Komisija će predstaviti Komunikaciju o modernizaciji visokog obrazovanja, u kojoj će utvrditi mjere na razini EU-a za rješavanje ključnih izazova, uključujući prevladavanje neusklađenosti između ponude i potražnje vještina te poticanje izvrsnosti u razvoju vještina, za izgradnju sustava visokog obrazovanja koji nisu samo učinkoviti i djelotvorni, već su i društveno uključivi i povezani sa zajednicama te za osiguravanje da institucije visokog obrazovanja pridonose regionalnim inovacijama.

Komisija će predstaviti Komunikaciju o razvoju škola i izvrsnog podučavanja, koja će biti usmjerena na stalno visoke stope mladih s niskim osnovnim vještinama, nejednakosti u obrazovnom uspjehu i mijenjanje zahtjeva povezanih s kompetencijama u našim društvima.

Komisija će predložiti Preporuku Vijeća kojom će utvrditi smjernice za poboljšanje dostupnosti kvalitativnih i kvantitativnih informacija o tome čime se nakon završetka obrazovanja i osposobljavanja bave osobe koje su završile tercijarno i strukovno obrazovanje i osposobljavanje u EU-u.

U Komunikaciji „Ulaganje u mlade u Europi”¹⁰ iz prosinca 2016. Komisija je predložila nove mjere za potporu zapošljavanju mladih i stvaranje više prilika za mlade.

Kako bi osigurala potpunu i održivu provedbu Jamstva za mlade, Komisija je predložila povećanje proračuna Inicijative za zapošljavanje mladih i izdvajanje dodatne jedne milijarde EUR za posebna proračunska sredstva dodijeljena za Inicijativu za zapošljavanje mladih, kojima je dodala jednu milijardu EUR iz Europskog socijalnog fonda te dodatnu potporu za aktivnosti informiranja, uzajamnog učenja i praćenja.

Europska komisija predložila je u lipnju 2016. mjere za pomaganje državama članicama s uključivanjem državljana trećih zemalja u obrazovni sustav u skladu s Akcijskim planom EU-a za integraciju¹¹.

⁹ Odluka br. 2241/2004/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. prosinca 2004. o jedinstvenom okviru Zajednice za transparentnost kvalifikacija i kompetencija (Europass), SL L 390, 31.12.2004., str. 6.

¹⁰ COM(2016) 940 final

¹¹ <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/europe-integration-action-plan-of-third-country-nationals-launched>.

Cedefop, Europski centar za razvoj strukovnog osposobljavanja, jedna od decentraliziranih agencija EU-a, podupire rad Komisije, država članica i socijalnih partnera na modernizaciji sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, promiče pristup strukovnom obrazovanju i osposobljavanju te njegovu privlačnost i učinkovitost i pruža osposobljavanje i informacije o trenutačnoj i budućoj ponudi i potražnji vještina na europskom tržištu rada.

Rodna ravnopravnost

a. Jednako postupanje i jednake mogućnosti žena i muškaraca moraju se osigurati i poticati u svim područjima, uključujući sudjelovanje na tržištu rada, uvjete zaposlenja i napredovanje u karijeri.

b. Žene i muškarci imaju pravo na jednaku plaću za rad jednake vrijednosti.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 23. Povelje propisano je da se ravnopravnost žena i muškaraca mora osigurati u svim područjima, uključujući zapošljavanje, rad i plaću. U njoj je također propisano da načelo ravnopravnosti ne sprječava zadržavanje ili usvajanje mjera kojima se predviđaju posebne pogodnosti u korist nedovoljno zastupljenog spola.

U članku 33. Povelje predviđeno je da, kako bi se uskladio obiteljski i profesionalni život, svatko ima pravo na zaštitu od otkaza zbog razloga povezanog s materinstvom te pravo na plaćeni rodiljni dopust i roditeljski dopust po rođenju ili posvojenju djeteta.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti poduzimati odgovarajuće mjere za suzbijanje diskriminacije, među ostalim na temelju spola.

U skladu s člankom 153. UFEU-a Unija je ovlaštena donositi mjere, među ostalim direktive u kojima utvrđuje minimalne zahtjeve za podupiranje i dopunjivanje aktivnosti država članica, među ostalim, u području ravnopravnosti muškaraca i žena u pogledu prilika na tržištu rada i postupanja na radnom mjestu. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća. Člankom 157. stavkom 3. UFEU-a ovlašćuju se zakonodavna tijela Unije da donose mjere kojima će se osigurati primjena načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada, uključujući načelo jednake plaće za jednaki rad ili za rad jednake vrijednosti. U članku 157. stavku 4. UFEU-a navedeno je da se načelom jednakog postupanja ne sprječava nijednu državu članicu da provodi ili donese mjere kojima se osiguravaju posebne prednosti kako bi se nedovoljno zastupljenom spolu olakšalo bavljenje stručnom djelatnošću ili spriječio odnosno nadoknadio nepovoljan položaj u njihovoj profesionalnoj karijeri.

c) Postojeće mjere

Direktivama Europske unije zabranjuje se diskriminacija i promiče ravnopravnost spolova u pitanjima zapošljavanja i rada, u području samozapošljavanja, u pristupu rob i uslugama te isporuci robe i usluga i u socijalnoj sigurnosti te se utvrđuju prava povezana s rodiljnim i roditeljskim dopustom.

Direktivom 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća¹² jamči se jednako postupanje prema muškarcima i ženama u pitanjima pristupa zapošljavanju, uključujući napredovanje, i strukovnom osposobljavanju, uvjetima rada, uključujući plaću, i sustavima strukovnih socijalnih osiguranja. Preporukom Komisije 2014/124/EU¹³ nastoji se pojačati načelo jednake plaće muškaraca i žena s pomoću transparentnosti.

Direktivom Vijeća 79/7/EEZ¹⁴ predviđeno je jednako postupanje prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti, na primjer u okviru zakonskih sustava socijalnog osiguranja kojima se osigurava zaštita od bolesti, invaliditeta, nesreća na radu i profesionalnih bolesti, nezaposlenosti i rizika povezanih sa starošću i socijalna pomoć kojom se dopunjuju ili zamjenjuju osnovni sustavi. Direktivom Vijeća 2004/113/EZ¹⁵ jamči se jednako postupanje prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe odnosno pružanju usluga. U Direktivi 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća¹⁶ pojašnjava se da se načelo jednakog postupanja prema muškarcima i ženama primjenjuje na samozaposlene radnike te ako bračni drugovi ili životni partneri samozaposlenog radnika sudjeluju u obavljanju njegove ili njezine djelatnosti.

Direktiva Vijeća 92/85/EEZ¹⁷ sadržava mjere za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje i njome se utvrđuje pravo na rodiljni dopust u trajanju od 14 tjedana i jamči zaštita od otkaza u razdoblju od početka trudnoće do kraja rodiljnog dopusta.

Direktivom Vijeća 2010/18/EU¹⁸ utvrđuje se pravo na rodiljni dopust i propisuju minimalni zahtjevi za taj dopust (četiri mjeseca za svakog roditelja, od čega najmanje jedan mjesec mora biti neprenosiv na drugog roditelja) te zaštita radnih prava i pri povratku na posao te pravo na odsutnost s posla zbog više sile.

¹² Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka) SL L 204, 26.7.2006., str. 23.

¹³ Preporuka Komisije od 7. ožujka 2014. o jačanju načela jednake plaće za muškarce i žene transparentnim putem, SL L 69, 8.3.2014., str. 112.

¹⁴ Direktiva Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti, SL L 6, 10.1.1979., str. 24.

¹⁵ Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga SL L 373, 21.12.2004., str. 37.

¹⁶ Direktiva 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2010. o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, SL L 180, 15.7.2010., str. 1.

¹⁷ Direktiva Vijeća 92/85/EEZ od 19. listopada 1992. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje (deseta pojedinačna direktiva u smislu članka 16. stavka 1. Direktive 89/391/EEZ), SL L 348, 28.11.1992., str. 1.

¹⁸ Direktiva Vijeća 2010/18/EU od 8. ožujka 2010. o provedbi revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom dopustu koji su sklopili BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC te o stavljanju izvan snage Direktive 96/34/EZ, SL L 68, 18.3.2010., str. 13.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

U Stupu se naglašava potreba za proaktivnim poticanjem ravnopravnosti žena i muškaraca s pomoću pozitivnih djelovanja u svim područjima. Proširivanjem ravnopravnosti na sva područja Stupom se nadilazi područje primjene postojeće pravne stečevine. Odredbe o ravnopravnosti spolova posebno su usmjerene na sudjelovanje na tržištu rada (na koje upućuju razlike u zaposlenosti žena i muškaraca), uvjete zapošljavanja (npr. razlike između muškaraca i žena u upotrebi rada u nepunom radnom vremenu) i na napredovanje u karijeri (npr. udio žena na rukovoditeljskim položajima i mali broj žena poduzetnika). To su područja u kojima treba ostvariti dodatni napredak. Načelo 2.b odnosi se na posebni problem razlike u plaćama između muškaraca i žena, koja i dalje postoji unatoč postojećem zakonodavstvu.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadužene su za prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije. Budući da mjere Unije sadržavaju samo minimalne standarde, države članice pozivaju se da u cilju provedbe načela učine i više nego što je određeno tim pravilima.

Na razini Unije potrebno se u skladu s člankom 154. UFEU-a savjetovati sa socijalnim partnerima o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a, a oni mogu potpisivati sporazume koji se mogu provoditi na razini Unije na njihov zahtjev u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu i prikupljati te razmjenjivati dobre prakse diljem Unije. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu toga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

Socijalni partneri EU-a iz cijele industrije odabrali su ravnopravnost spolova kao prioritet za svoj trenutačni program rada za razdoblje 2015. – 2017. te organiziraju razmjene prakse nacionalnih i sektorskih socijalnih partnera u području smanjenja razlike u plaćama između muškaraca i žena.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Komisija će provoditi Strateško djelovanje za ravnopravnost spolova 2016. – 2019.¹⁹, u kojem su utvrđeni glavni prioriteti u tom području te je opisana uporaba postojećih alata kao što su Europski semestar, fondovi Unije i provedba zakonodavstva.

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja inicijativu „Novi početak za podupiranje ravnoteže između privatnog i poslovnog života roditelja i njegovatelja”. Njome se predlažu zakonodavne mjere i mjere politike kojima se nastoji olakšati uzimanje roditeljskog dopusta ženama i muškarcima, uvesti očinski dopust i dopust za njegovatelje, poticati uporaba fleksibilnog radnog vremena, osigurati više različitih mogućnosti za skrb o djeci te ukloniti opterećujuće gospodarske čimbenike kao što su pretjerani porezi i davanja, kojima se drugi članovi obitelji koji bi mogli zarađivati dohodak, najčešće žene, odvrćaju od ulaska na tržište rada.

¹⁹ SWD (2015) 278

Komisija će donijeti izvješće o napretku država članica u provedbi Preporuke o transparentnosti, u kojem će se ocijeniti moguća potreba dodatnim mjerama kako bi se osigurala potpuna primjena načela jednakih plaća.

Nadalje, predložila je Direktivu kojom se nastoji dalje osigurati veća ravnopravnost na rukovoditeljskim radnim mjestima u korporativnom okruženju.²⁰

Komisija pojačava nastojanja usmjerena na borbu protiv nasilja nad ženama i radi na pristupanju EU-a Konvenciji Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama (Konvencija iz Istanbula) na temelju prijedloga iz ožujka 2016²¹.

Europski institut za ravnopravnost spolova, jedna od decentraliziranih agencija EU-a, podupire rad Komisije, država članica i socijalnih partnera u području ravnoteže između profesionalnog i privatnog života.

²⁰ COM(2012) 614

²¹ COM(2016) 111 final

Jednake mogućnosti

Bez obzira na spol, rasnu ili etničku pripadnost, vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili spolnu orijentaciju, svi imaju pravo na jednako postupanje i jednake mogućnosti u pogledu zapošljavanja, socijalne zaštite, obrazovanja te pristupa robi i uslugama dostupnima javnosti. Potiču se jednake mogućnosti nedovoljno zastupljenih skupina.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 21. Povelje zabranjuje se svaka diskriminacija na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, etničko ili socijalno podrijetlo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija. Podložno određenim iznimkama, člankom 21. Povelje zabranjuje se i svaka diskriminacija na temelju državljanstva.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti poduzimati odgovarajuće mjere za suzbijanje diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije. Nadalje, u članku 18. UFEU-a navodi se zabrana diskriminacije na temelju državljanstva.

c) Postojeće mjere

Direktivom Vijeća 2000/43/EZ²² (Direktiva o rasnoj ravnopravnosti) zabranjuje se diskriminacija na temelju rasnog ili etničkog podrijetla u pogledu pristupa zapošljavanju, samozapošljavanju i obavljanju zanimanja, uvjeta za zapošljavanje i uvjeta rada, obrazovanja, strukovnog osposobljavanja, socijalne zaštite, društvenih pogodnosti i pristupa robi i uslugama koje su dostupne javnosti, uključujući stanovanje. Direktivom Vijeća 2000/78/EZ²³ (Direktiva o jednakom pristupanju pri zapošljavanju) zabranjuje se diskriminacija na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije u pogledu pristupa zapošljavanju, samozapošljavanju, obavljanju zanimanja i strukovnom osposobljavanju. Objema direktivama zabranjuju se različiti oblici diskriminacije: izravna i neizravna diskriminacija, uznemiravanje, poticanje na diskriminaciju i viktimizacija. EU je stranka Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom²⁴.

²² Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, SL L 180, 19.7.2000., str. 22.

²³ Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, SL L 303, 2.12.2000., str. 16.

²⁴ Odluka Vijeća od 26. studenoga 2009. o sklapanju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom od strane Europske zajednice, SL L 23, 27.1.2010., str. 35.

Prema državljanima trećih zemalja sa zakonitim boravištem koji su dugoročni rezidenti ili su obuhvaćeni drugim direktivama EU-a²⁵ trebalo bi se postupati jednako kao prema državljanima država domaćina u nizu područja, posebno u području uvjeta rada, uključujući plaću i otkazivanje radnog odnosa, pristupa obrazovanju i strukovnom osposobljavanju te socijalne sigurnosti. Države članice donijele su 2004. Zajednička osnovna načela integracije državljana trećih zemalja, koja čine okvir za suradnju u području politike u cilju integracije u EU-u i okvir u odnosu na koji države članice mogu prosuđivati i ocjenjivati vlastita nastojanja.

U Preporuci Vijeća 2013/C 378/01²⁶ navedene su smjernice o djelotvornim mjerama integracije Roma u državama članicama, posebno u pogledu pristupa obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i stanovanju.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se djelomično nadilazi postojeća pravna stečevina proširenjem zaštite od diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi i spolne orijentacije na područja socijalne zaštite, uključujući socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i pristup robi i uslugama koje su dostupne javnosti. Zabrana diskriminacije na temelju spola Stupom se proširuje i na područje obrazovanja, koje nije obuhvaćeno trenutačnom pravnom stečevinom.

Jednakim mogućnostima nastoji se promicati uključenost i sudjelovanje nedovoljno zastupljenih skupina na tržištu rada i u društvu. U odredbama Stupa ističe se da bi mogle biti nužne posebne mjere za sprječavanje, ispravljanje i nadoknađivanje nepovoljnosti povezanih s određenim zaštićenim skupinama. Načelom se potiču države članice da izazove povezane sa skupinama koje su u opasnosti od diskriminacije rješavaju pozitivnim djelovanjem i poticajnim mjerama, na primjer podupiranjem prakse raznolikosti radne snage među poslodavcima.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije. Budući da prethodno navedene mjere Unije sadržavaju minimalne standarde, pozivaju se države članice da, u cilju provedbe Stupa, prekoračuju ta pravila. Nadalje, države članice pozivaju se da i dalje ostvaruju napredak u pregovorima o predloženoj novoj Direktivi o jednakom postupanju u cilju njezina brzog donošenja. Države članice mogu, uz pomoć svojih nacionalnih tijela za ravnopravnost, promicati jednake mogućnosti nedovoljno zastupljenih skupina i pomagati žrtvama diskriminacije na terenu.

²⁵ Direktive o: spajanju obitelji, plavoj karti, jedinstvenoj dozvoli, istraživačima, studentima, kvalifikaciji za ostvarivanje međunarodne zaštite, sezonskim radnicima i osobama premještenima unutar društva.

²⁶ Preporuka Vijeća od 9. prosinca 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma u državama članicama, SL C 378, 24.12.2013., str.1.

Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu tog načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Komisija će i dalje nastojati osigurati donošenje predložene nove Direktive o jednakom postupanju u cilju proširenja zaštite od diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije²⁷ na socijalnu zaštitu, među ostalim socijalnu sigurnosti i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, socijalne povlastice te pristup robi i uslugama koji su dostupni javnosti, uključujući stanovanje.

Unija podupire posrednike, na primjer NVO-ove, socijalne partnere i tijela za ravnopravnost, kako bi poboljšala njihovu sposobnost za borbu protiv diskriminacije, poduprla razvoj politika jednakosti na nacionalnoj razini i poticala razmjenu dobrih praksi među zemljama Unije te potaknula stvaranje upravljanja različitosti usmjerenog na poduzeća u okviru strateškog odgovora na raznolikije društvo, bazu potrošača, tržišnu strukturu i radnu snagu.

Europska agencija za temeljna prava, jedna od decentraliziranih agencija EU-a, podupire rad Komisije, država članica i socijalnih partnera u području jednakih mogućnosti i borbe protiv diskriminacije.

²⁷ Prijedlog Direktive Vijeća o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili spolnu orijentaciju {SEC(2008) 2180} {SEC(2008) 2181}.

Aktivna potpora zapošljavanju

a. Svi imaju pravo na pravovremenu i prilagođenu pomoć u poboljšavanju izgleda za zapošljavanje ili samozapošljavanje. To uključuje pravo na potporu pri traženju posla, osposobljavanju i prekvalifikaciji. Svi imaju pravo na prijenos socijalne zaštite i prava na osposobljavanje kada mijenjaju radno mjesto.

b. Mladi imaju pravo na kontinuirano obrazovanje, naukovanje, pripravništvo ili pouzdanu ponudu za posao u razdoblju od četiri mjeseca nakon gubitka posla ili prekida obrazovanja.

c. Nezaposleni imaju pravo na prilagođenu, neprekidnu i dosljednu potporu. Dugotrajno nezaposleni imaju pravo na detaljnu individualnu procjenu najkasnije 18 mjeseci od gubitka posla.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 14. Povelje svima se daje pravo na obrazovanje i na pristup strukovnom i trajnom osposobljavanju. Člankom 29. Povelje svakome se jamči besplatni pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju. U članku 34. Povelje predviđeno je da Unija priznaje i poštuje pravo na pristup pravima iz sustava socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu, među ostalim, u slučaju gubitka posla.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 147. UFEU-a Unija pridonosi visokom stupnju zaposlenosti tako što potiče suradnju među državama članicama, podupire njihovo djelovanje i, ako je potrebno, dopunjuje ga. Pritom se poštuju nadležnosti država članica. Člankom 153. stavkom 2. UFEU-a Unija se ovlašćuje da donosi zakonodavne mjere za podupiranje i dopunjavanje aktivnosti država članica u pogledu integracije osoba isključenih s tržišta rada. Člankom 166. UFEU-a Unija se ovlašćuje za provedbu politike strukovnog osposobljavanja kojom se podupire i dopunjuje djelovanje država članica uz potpuno poštovanje odgovornosti država članica za sadržaj i ustroj strukovnog osposobljavanja.

c) Postojeće mjere

Unija i države članice zajednički provode europsku strategiju zapošljavanja, u kojoj su utvrđeni zajednički ciljevi politike zapošljavanja i čiji je cilj stvoriti više radnih mjesta i bolja radna mjesta u Uniji.²⁸ Glavni je cilj te strategije koordinacija djelovanja država članica usmjerenih na pomoć nezaposlenim osobama da nađu posao.

U Preporuci Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi programa Jamstvo za mlade²⁹ (Preporuka o Jamstvu za mlade) države članice pozivaju se da osiguraju da sve osobe mlađe od 25 godina dobiju

²⁸ Vidjeti, na primjer, Odluku Vijeća (EU) 2015/1848 od 5. listopada 2015. o smjernicama za politike zapošljavanja država članica za 2015., SL L 268, 15.10.2015., str. 28.

²⁹ Preporuka Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Jamstva za mlade, SL C 120, 26.4.2013., str. 1.

kvalitetnu ponudu za posao, trajno obrazovanje, naukovanje ili pripravništvo u roku od četiri mjeseca otkad postanu nezaposlene ili napuste formalno obrazovanje.

U Preporuci Vijeća od 15. veljače 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada³⁰ preporučuje se da se dugotrajno nezaposlenim osobama ponudi temeljita individualna ocjena i usmjeravanje te sporazum o integriranju na tržište rada kojim je obuhvaćena individualna ponuda i u kojem je naznačena jedinstvena kontaktna točka najkasnije do trenutka kada protekne 18 mjeseci od početka nezaposlenosti.

U Preporuci Komisije 2008/867/EZ od 3. listopada 2008. o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada³¹ opisana je integrirana, sveobuhvatna strategija za aktivno uključivanje osoba isključenih s tržišta rada koja se sastoji od kombinacije primjerene potpore dohotku, uključivih tržišta rada i pristupa kvalitetnim uslugama.

U akcijskom planu Poduzetništvo 2020.³² navedene su vizija i konkretne mjere za poticanje poduzetničkog duha u Europi. Mjerama za podupiranje samozapošljavanja na razini EU-a nastoje se obuhvatiti i one skupine stanovništva čiji poduzetnički potencijal još nije u cijelosti iskorišten, što se posebno odnosi na žene (koje čine samo 29 % poduzetnika u Europi). Posebne mjere za razvoj socijalnog poduzetništva predložene su u izvješću Stručne skupine za socijalno poduzetništvo (GECEs)³³ koje je doneseno 2016.

Europska mreža javnih službi za zapošljavanje (JSZ), osnovana Odlukom br. 573/2014/EU³⁴ Europskog parlamenta i Vijeća, služi kao platforma za uspoređivanje uspješnosti JSZ-ova na europskoj razini, utvrđivanje dobre prakse i poticanje uzajamnog učenja u cilju jačanja usluga aktivne potpore.

Europskom mrežom službi za zapošljavanje (EURES), koja je ponovno osnovana Uredbom (EU) 2016/589³⁵, nastoji se poboljšati funkcioniranje, kohezija i integracija tržišta rada u EU-u, među ostalim na prekograničnoj razini.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se uspostavlja skup prava za sve tražitelje zaposlenja, neovisno o njihovom radnom statusu. Posebno je usmjeren na pružanje pomoći pri pronalaženju posla, što može uključivati usluge službi za

³⁰ Preporuka Vijeća od 15. veljače 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada, SL C 67, 20.2.2016., str. 1.

³¹ Preporuka Komisije 2008/867/EC od 3. listopada 2008. o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada SL L307, 18.11.2008., str.11.

³² COM(2012) 795 final

³³ http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/expert-groups_en

³⁴ Odluka br. 573/2014/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o pojačanoj suradnji između javnih službi za zapošljavanje (JSZ-ova), SL L 159, 28.5.2014., str. 32.

³⁵ Uredba (EU) 2016/589 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. travnja 2016. o Europskoj mreži službi za zapošljavanje (EURES), pristupu radnika uslugama mobilnosti i daljnjoj integraciji tržišta rada i izmjeni uredaba (EU) br. 492/2011 i (EU) br. 1296/2013, SL L 107, 22.4.2016., str. 1.

zapošljavanje, poput savjetovanja i usmjeravanja u postupku traženja posla, ili sudjelovanje u „aktivnim mjerama”, na primjer osposobljavanje, subvencije za zapošljavanje ili potpora za ponovno uključivanje u tržište rada. Tim se pravima nadilazi članak 29. Povelje o temeljnim pravima, u kojem se spominje samo pravo na besplatan pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju. Pomoć za samozapošljavanje također je znatno proširenje postojeće pravne stečevine.

Za ta su prava najvažnija tri elementa: rana intervencija, prilagođena pomoć i potpora za povećanje zapošljivosti. Potonji element, koji se temelji na pravu na primanje potpore za osposobljavanje ili za stjecanje novih kvalifikacija, od ključne je važnosti za prilagodbu tržištu rada koje se brzo mijenja.

Radnici danas češće mijenjaju posao nego prije i takva mobilnost ne bi se trebala ograničavati postojećim pravima na osposobljavanje ili socijalnu zaštitu. Stupom se potvrđuje prenosivost stečenih prava na osposobljavanje ili socijalnu zaštitu radnika kada mijenjaju radni status ili poslodavca, započinju karijeru ili se vraćaju nakon prekida u karijeri ili kada radni odnos zamjenjuju samozaposlenošću.

Kada je riječ o mladima, u Stupu se podsjeća na glavne elemente Preporuke o Jamstvu za mlade proširivanjem njihove primjene na sve mlade ljude.

Nezaposlenim osobama Stupom se osigurava pravo na prilagođenu potporu, koja uključuje temeljite individualne ocjene, savjetovanje i usmjeravanje. Dosljednost se odnosi na kontinuitet potpore, npr. kad netko više ne ispunjava uvjete za naknadu za nezaposlene, uključujući pružanje drugih mjera, kao što su socijalne usluge za uklanjanje prepreka pri traženju zaposlenja. U pogledu dugotrajno nezaposlenih osoba, odnosno osoba koje su nezaposlene dulje od dvanaest mjeseci, Stupom se osigurava pravo na prilagođenu potporu koja obuhvaća temeljitu individualnu ocjenu i sporazuma o integriranju na tržište rada navedene u Preporuci Vijeća od 15. veljače 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za provedbu smjernica i preporuka o strategiji zapošljavanja dogovorenih na razini Unije. U cilju primjene načela države članice pozivaju se da nadgrade i prošire svoju praksu pružanja pomoći za zapošljavanje i samozapošljavanje te da potiču donošenje mjera za zaštitu prava radnika na osposobljavanje i socijalnu zaštitu pri promjeni posla.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se na njihov zahtjev mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri EU-a na razini cijele industrije odabrali su učinkovitost i kvalitetu aktivnih politika tržišta rada kao prioritet za svoj trenutni program rada za razdoblje 2015. – 2017. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu toga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Provedba Jamstva za mlade ocijenjena je u Komunikaciji iz listopada 2016. o „Tri godine provedbe Jamstva za mlade i Inicijative za zapošljavanje mladih”³⁶. U Komunikaciji iz prosinca 2016. pod naslovom „Ulaganje u mlade u Europi”³⁷ Komisija je predložila nove mjere za podupiranje zapošljavanja mladih i stvaranje više prilika za mlade.

Kako bi osigurala potpunu i održivu provedbu Jamstva za mlade, Komisija je predložila povećanje proračuna Inicijative za zapošljavanje mladih i izdvajanje dodatne jedne milijarde EUR za posebna proračunska sredstva dodijeljena za Inicijativu za zapošljavanje mladih kojima je dodala jednu milijardu EUR iz Europskog socijalnog fonda te dodatnu potporu za aktivnosti informiranja, uzajamnog učenja i praćenja.

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja i prvu fazu savjetovanja socijalnih partnera o inicijativi o „Pristupu socijalnoj zaštiti”³⁸ kako bi obuhvatila različite pristupe socijalnoj zaštiti radnika u tradicionalnom radnom odnosu i osoba zaposlenih na temelju nestandardnih ugovora i različitih vrsta samozaposlenosti. Savjetovanjem će se obuhvatiti načini na koje se može osigurati prenosivost i transparentnost prava pri promjeni poslodavca, vrste ugovora ili pri prelasku na samozaposlenost. Savjetovanjem će se obuhvatiti i načini smanjenja razlika u pristupu službama za zapošljavanje, osposobljavanju, rehabilitaciji i mjerama za ponovno uključivanje u tržište rada za različite vrste radnih odnosa i za samozaposlene osobe.

Nadalje, Komisija će 2017. konsolidirati Europske snage solidarnosti i osigurati im čvrstu pravnu osnovu kako bi stvorila nove prilike za volontiranje, pripravništvo ili angažman mladih.

Europska mreža službi za zapošljavanje (mreža JSZ-ova) provodi projekt *Benchlearning*, čiji je cilj poboljšati uspješnost JSZ-ova povezivanjem uspoređivanja utemeljenog na pokazateljima s uzajamnim učenjem u cilju boljeg pružanja aktivne potpore tražiteljima zaposlenja.

Europska komisija predložila je u lipnju 2016. mjere za pomaganje državama članicama s uključivanjem državljana trećih zemalja u zapošljavanje u skladu s Akcijskim planom EU-a za integraciju³⁹.

³⁶ COM(2016) 646 final

³⁷ COM(2016) 940 final

³⁸ COM (2017) 2610.

³⁹ <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/europe-integration-action-plan-of-third-country-nationals-launched>.

Poglavlje II. – Pravedni radni uvjeti

Sigurno i prilagodljivo zaposlenje

a. Bez obzira na vrstu i trajanje radnog odnosa radnici imaju pravo na pravedno i jednako postupanje u pogledu radnih uvjeta, pristupa socijalnoj zaštiti i osposobljavanja. Potiče se prijelaz prema zapošljavanju na neodređeno vrijeme.

b. U skladu sa zakonodavstvom i kolektivnim ugovorima osigurava se potrebna fleksibilnost poslodavaca da se brzo prilagode gospodarskim promjenama.

c. Potiču se inovativni oblici zapošljavanja kojima se osiguravaju kvalitetni radni uvjeti. Potiču se poduzetništvo i samozapošljavanje. Olakšava se profesionalna mobilnost.

d. Sprečava se sklapanje radnih odnosa s nesigurnim radnim uvjetima, uključujući zabranu zlouporabe nestandardnih ugovora. Probni rad trebao bi se zaključiti u razumnom roku.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 31. Povelje pod naslovom „Poštenu i pravični radni uvjeti” svakome radniku osigurava se pravo na radne uvjete kojima se poštuju njihovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo. Člankom 34. Povelje potvrđuje se poštovanje prava na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu u slučajevima poput materinstva, bolesti, nesreća pri radu, ovisnosti ili starosti te u slučaju gubitka posla, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica, među ostalim, u područjima radnih uvjeta i socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća. Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. ne utječu na pravo država članica da utvrde temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

U skladu s člankom 162. UFEU-a cilj je Europskog socijalnog fonda povećati zemljopisnu i profesionalnu mobilnost radnika unutar Unije te olakšati njihovu prilagodbu industrijskim promjenama i promjenama u proizvodnim sustavima.

U skladu s člankom 166. UFEU-a Unija provodi politiku strukovnog osposobljavanja kojom se podupire i dopunjuje djelovanje država članica, pri čemu u cijelosti poštuje odgovornost država članica za sadržaj i ustroj strukovnog osposobljavanja.

c) Postojeće mjere

Već su donesene tri direktive usmjerene na zaštitu radnika u nestandardnim radnim odnosima: Okvirnim sporazumom o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili socijalni partneri (UNICE, CEEP i ETUC), priloženom Direktivi Vijeća 97/81/EZ⁴⁰, radnici s nepunim radnim vremenom štite se od postupanja koje je manje povoljno od postupanja prema radnicima s punim radnim vremenom te je određeno da poslodavci moraju uzimati u obzir zahtjeve radnika za prijelaz s punog radnog vremena na nepuno radno vrijeme ili obrnuto; Okvirnim sporazumom o radu na određeno vrijeme, koji su također sklopili socijalni partneri (ETUC, UNICE i CEEP), a priložen je Direktivi Vijeća 1999/70/EZ⁴¹, štite se radnici zaposleni na određeno vrijeme od postupanja koje je manje povoljno od postupanja prema radnicima zaposlenima na neodređeno vrijeme i zahtijeva se od država članica da poduzmu mjere za sprječavanje zlouporabe koja proizlazi iz uzastopnih ugovora o radu ili radnih odnosa na određeno vrijeme, Direktivom 2008/104/EZ Europskog parlamenta i Vijeća⁴² o radu preko poduzeća za privremeno zapošljavanje utvrđuje se jednako postupanje u pogledu bitnih uvjeta rada i zapošljavanja prema radnicima zaposlenima kod poduzeća za privremeno zapošljavanje i radnicima koje je izravno zaposlilo poduzeće korisnik.

Nadalje, Direktivom Vijeća 91/533/EEZ⁴³ (Direktiva o pisanoj izjavi) radnicima se daje pravo da ih se pisanim putem obavijesti o glavnim uvjetima ugovora o radu ili radnog odnosa najkasnije dva mjeseca nakon početka rada.

Komisija podržava inovativne poslovne modele kojima se za građane EU-a stvaraju prilike u pogledu olakšavanja zapošljavanja, radne fleksibilnosti i novih izvora prihoda⁴⁴

U Akcijskom planu za poduzetništvo 2020.⁴⁵ navedeni su vizija i konkretne mjere za ponovno pobuđivanje poduzetničkog duha u Europi. Mjerama za podupiranje samozapošljavanja na razini EU-a nastoje se obuhvatiti i one skupine stanovništva čiji poduzetnički potencijal još nije u cijelosti iskorišten, što se posebno odnosi na žene (koje čine samo 29 % poduzetnika u Europi). Posebne mjere za razvoj socijalnog poduzetništva predložene su u izvješću Stručne skupine za socijalno poduzetništvo (GECES)⁴⁶ koje je doneseno 2016.

⁴⁰ Direktiva Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC, SL L 14, 20.1.1998., str. 9.

⁴¹ Direktiva Vijeća 1999/70/EZ od 28. lipnja 1999. o Okvirnom sporazumu o radu na određeno vrijeme koji su sklopili ETUC, UNICE i CEEP, SL L 175, 10.7.1999., str. 43.

⁴² Direktiva 2008/104/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o radu preko poduzeća za privremeno zapošljavanje, SL L 327, 5.12.2008., str. 9.

⁴³ Direktiva Vijeća 91/533/EEZ od 14. listopada 1991. o obvezi poslodavca da obavijesti radnike o uvjetima koji se primjenjuju na ugovor o radu ili radni odnos, SL L 288, 18.10.1991., str. 32.

⁴⁴ U tom pogledu vidjeti Komunikaciju o europskom programu za ekonomiju suradnje od 2.6.2016., COM(2016) 356 final

⁴⁵ Komunikacija Komisije, Akcijski plan za poduzetništvo 2020., COM(2012) 795 final, 9.1.2013.

⁴⁶ http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/expert-groups_en

Povećana dobrovoljna geografska i profesionalna mobilnost na pravičnoj osnovi nalaze se među ciljevima Europske mreže javnih službi za zapošljavanje (JSZ-ova) osnovane Odlukom br. 573/2014/EU Europskog parlamenta i Vijeća i Mreže EURES osnovane Uredbom (EU) 2016/589 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. travnja 2016. o Europskoj mreži službi za zapošljavanje (EURES), pristupu radnika uslugama mobilnosti i daljnjoj integraciji tržišta rada.

Direktivom Vijeća 2009/50/EZ od 25. svibnja 2009. o uvjetima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja radi visokokvalificiranog zapošljavanja⁴⁷ ograničava se profesionalna mobilnost visokokvalificiranih radnika trećih zemalja na prve dvije godine zakonitog rada u državi članici radi poštovanja načela prioriteta Zajednice i izbjegavanja mogućih zloporaba sustava.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stup se temelji na izazovima koje donose svijet rada koji se mijenja i novi oblici zapošljavanja i njime se podržavaju raznolikost radnih odnosa, poduzetništvo i samozapošljavanje i, s druge strane, uspostavljaju zaštitne mjere za sprječavanje zloporabe radnih odnosa koje bi mogle dovesti do neizvjesnih radnih odnosa i određena jamstva kojima će se osigurati da radnici tijekom svoje karijere mogu pristupiti osposobljavanju i socijalnoj sigurnosti.

Stupom se jamstvo jednakog postupanja proširuje dalje od tri vrste radnih odnosa (s nepunim radnim vremenom, na određeno vrijeme i rad preko agencije) koje su trenutačno obuhvaćene pravnom stečevinom Unije i propisuje se jednako postupanje prema radnicima neovisno o vrsti radnog odnosa. Nadalje, ističe se potpora prelasku na zapošljavanje na neodređeno vrijeme.

Stupom se priznaje nužna fleksibilnost poslodavaca da se brzo prilagode promjenama u gospodarskom kontekstu. Takve prilagodbe mogu, primjerice, uključivati različito postupanje na objektivnoj osnovi ili prilagodbe uvjeta rada u cilju izbjegavanja pretjeranog smanjenja zaposlenosti tijekom pada gospodarske aktivnosti. Te promjene ne mogu biti jednostrane i treba ih ograničiti unutar granica postojećeg zakonodavstva i kolektivnih ugovora.

Materijalno područje primjene načela jednakog postupanja proširuje se kako bi se zajamčio pristup socijalnoj zaštiti i osposobljavanju. Načelom se osigurava jednako postupanje u pogledu pristupa zakonskoj socijalnoj sigurnosti. Trenutačnim pravilima Unije (u pogledu rada s nepunim radnim vremenom i rada na određeno vrijeme) zahtijeva se od poslodavaca da olakšaju pristup osposobljavanju. Načelom se nadilaze ta pravila i *zahtijeva* jednako postupanje u pogledu pristupa osposobljavanju.

Međutim, jednako postupanje nije uvijek dovoljno za sprečavanje neizvjesnosti, posebno ako jedan poslodavac upotrebljava samo nestandardne oblike zapošljavanja. Načelom se stoga predviđa izričita zabrana zloporabe. Zabranom zloporabe radnih odnosa kojima se uzrokuje neizvjesnost i probnih

⁴⁷ Direktiva Vijeća 2009/50/EZ od 25. svibnja 2009. o uvjetima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja radi visokokvalificiranog zapošljavanja, SL L 155, 18.6.2009., str. 17.

rokova nerazumno dugog trajanja nadilazi se postojeća pravna stečevina Unije. U tom pogledu, preventivne mjere mogu uključivati različito oporezivanje radnih odnosa kojima se uzrokuje nesigurnost ili uspostava sustava *bonus malus* za doprinose za socijalnu sigurnost.

Stupom se ističe važnost podupiranja novih poslovnih modela, inovativnih oblika rada, poduzetništva i samozapošljavanja. Novi poslovni modeli u načelu imaju potencijal stvaranja prilika, olakšavanja zapošljavanja, radne fleksibilnosti i novih izvora prihoda. Međutim, takva potpora trebala bi pretpostavljati zahtjev za kvalitetne uvjete rada. Kako bi se ostvario najveći mogući učinak takvih inovacija na zapošljavanje, olakšavanje profesionalne mobilnosti može podrazumijevati više mogućnosti za strukovno osposobljavanje i prekvalifikaciju i sustav socijalne zaštite kojim se potiču i olakšavaju promjene karijere.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Svaka država članica može različito definirati ravnotežu između sigurnosti i fleksibilnosti na svojem tržištu rada. U cilju provedbe odredaba Stupa države članice pozivaju se da, povrh prenošenja i provedbe pravila donesenih na razini Unije, osiguraju da su njihova pravila zapošljavanja i socijalna pravila prilagođena nastanku novih oblika rada.

Na razini Unije potrebno se savjetovati sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a, a oni mogu potpisivati sporazume koji se na njihov zahtjev mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija pokreće i prvu fazu savjetovanja socijalnih partnera o reviziji Direktive 91/533/EEZ (Direktiva o pisanoj izjavi)⁴⁸. U okviru tog savjetovanja provest će se savjetovanja sa socijalnim partnerima o tome treba li znatnije izmijeniti Direktivu u cilju uvođenja minimalnih standarda koji se primjenjuju na svaki radni odnos te radi zabrane zlouporabe.

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja i prvu fazu savjetovanja socijalnih partnera o inicijativi o „Pristupu socijalnoj zaštiti”⁴⁹ kako bi obuhvatila različite pristupe socijalnoj zaštiti radnika u tradicionalnom radnom odnosu i osoba zaposlenih na temelju nestandardnih ugovora i različitih vrsta samozaposlenosti. Savjetovanjem su jednako obuhvaćeni pristup službama za zapošljavanje i osposobljavanje kao i prijenos prava na socijalnu zaštitu i osposobljavanje, u cilju olakšavanja profesionalne mobilnosti.

⁴⁸ COM (2017) 2611

⁴⁹ COM (2017) 2610.

Komisija će u okviru programa za prikladnost i učinkovitost propisa (REFIT) provesti evaluaciju direktiva kojima se provode okvirni sporazumi sa socijalnim partnerima o radu na određeno vrijeme i radu s nepunim radnim vremenom.

Eurofund, Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta, jedna od decentraliziranih agencija EU-a, podupire rad Komisije, država članica i socijalnih partnera na radnim uvjetima i održivom radu, industrijskim odnosima, praćenju strukturnih promjena i upravljanju restrukturiranjem te se bavi i prilikama i izazovima u digitalnom dobu.

Plaće

a. Radnici imaju pravo na pravedne plaće s kojima se može dostojno živjeti.

b. Osigurava se primjerena minimalna plaća kojom se mogu zadovoljiti potrebe radnika i njihovih obitelji u određenim nacionalnim gospodarskim i društvenim uvjetima te pristup zapošljavanju i poticaji za traženje zaposlenja. Sprečava se siromaštvo zaposlenih.

c. Sve se plaće utvrđuju transparentno i predvidljivo u skladu s nacionalnom praksom i poštujući autonomiju socijalnih partnera.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 31. Povelje pod naslovom „Poštene i pravični radni uvjeti” svakome radniku osigurava se pravo na radne uvjete kojima se poštuje njihovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

Člankom 153. stavkom 5. UFEU-a propisano je da se odredbe članka 153. UFEU-a ne primjenjuju na plaće.

U skladu s člankom 145. UFEU-a Unija i države članice rade na razvoju usklađene strategije zapošljavanja. U skladu s člankom 147. UFEU-a Unija pridonosi visokom stupnju zaposlenosti tako što potiče suradnju među državama članicama, podupire njihovo djelovanje i, ako je potrebno, dopunjuje ga. Pritom se poštuju nadležnosti država članica.

c) Postojeće mjere

Unija i njezine države članice zajednički provode europsku strategiju zapošljavanja, uključujući u pogledu praćenja promjena plaća i iznosa minimalne plaće te osnovnih mehanizama za određivanje plaća⁵⁰. Kretanja troškova rada, među ostalim i njihova komponenta povezana s plaćama, prate se i u okviru postupka koordinacije gospodarske politike Unije u skladu s člancima 120. i dalje UFEU-a. Kako je predviđeno člankom 136. stavkom 1. točkom (b) UFEU-a, preporuke gospodarske politike odnose se i na europodručje. To može uključivati praćenje troškova rada⁵¹. Nadzor u skladu s Uredbom (EU) br. 1176/2011⁵² Europskog parlamenta i Vijeća od 16. studenoga 2011. o sprečavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža uključuje praćenje promjena u konkurentnosti, među ostalim troškova rada.

Preporukom Vijeća od 20. rujna 2016. o osnivanju nacionalnih odbora za produktivnost⁵³ preporučuje se da bi tako osnovani odbori trebali analizirati promjene i politike koje utječu na produktivnost i

⁵⁰ Vidjeti, na primjer, Odluku Vijeća (EU) 2015/1848 od 5. listopada 2015. o smjernicama za politike zapošljavanja država članica za 2015., SL 268, 15.10.2015., str. 28.

⁵¹ Vidjeti, na primjer, Preporuku Vijeća od 21. ožujka 2017. o gospodarskoj politici europodručja. SL C 92, 24.3.2017., str. 1.

⁵² SL L 306, 23.11.2011., str. 25.

⁵³ Preporuka Vijeća od 20. rujna 2016. o osnivanju nacionalnih odbora za produktivnost, SL C 349, 24.9.2016., str. 1.

konkurentnost, među ostalim u odnosu na globalne konkurente, uzimajući u obzir nacionalne ustavljene prakse.

Preporukom Komisije 2008/867/EZ⁵⁴ od 3. listopada 2008. utvrđuje se integrirana, sveobuhvatna strategija za aktivno uključivanje osoba isključenih s tržišta rada, među ostalim promicanjem kvalitetnog rada, posebno u pogledu plaća i pogodnosti, u cilju sprječavanja siromaštva zaposlenih.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

U Stupu je utvrđeno pravo na poštene plaće kojima se osigurava dostojan standard života svim građanima. Slična prava uključena su već u Povelju Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika iz 1989.⁵⁵, koja je jedan od izvora Glave X. UFEU-a o socijalnoj politici, i u (revidiranu) Europsku socijalnu povelju.

U Stupu je predviđena razina minimalne plaće kojom se uzimaju u obzir potrebe radnika i njihovih obitelji, ali i socijalni čimbenici poput razvoja standarda života i gospodarski čimbenici, koji mogu uključivati razinu produktivnosti. Stupom se priznaje uloga minimalnih plaća u borbi protiv siromaštva uz izbjegavanje zamki u zapošljavanju. Na taj način nastoje se povećati prihodi siromašnih obitelji i osigurati pravična naknada za rad za osobe na donjem kraju raspodjele plaća, čime se također povećavaju njihovi poticaji za rad. Druge mjere mogu uključivati smanjenje poreznog opterećenja radnika s niskim plaćama i njihovih obitelji te dopunjavanje prihoda od rada učinkovitim socijalnim naknadama.

Stupom se zahtijeva da se sve plaće moraju određivati na *transparentan i predvidiv način* uz potpuno poštovanje nacionalne prakse posebno u pogledu prava socijalnih partnera na kolektivno pregovaranje i njihovu neovisnost. Kada je riječ o minimalnim plaćama, većina država članica ima nacionalnu zakonsku minimalnu plaću. To je regulatorni instrument kojim se osigurava jedinstvena donja granica plaća, pravno obvezujuća za sve zaposlenike. Nekoliko država članica nema propisanu minimalnu plaću i socijalni partneri kolektivnim sporazumima određuju različite donje granice plaće, često na sektorskoj razini. Stupom se ni na koji način ne dovodi u pitanje različitost prakse i priznaje se neovisnost socijalnih partnera. U ovom kontekstu *transparentnost* znači da bi se pri određivanju minimalne plaće trebalo pridržavati dobro utvrđenih postupaka savjetovanja kojima se postiže konsenzus između (relevantnih nacionalnih) nadležnih tijela i socijalnih partnera te bi, po mogućnosti, trebalo iskoristiti doprinose ostalih dionika i neovisnih stručnjaka. Nadalje, Stupom se poziva na osiguravanje *predvidljivosti* odluka o plaći, na primjer definiranjem pravila kao što su prilagodba minimalnih plaća troškovima života.

⁵⁴ SL L307, 18.11.2008., str.11.

⁵⁵ Povelja Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika – 9. prosinca 1989.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice i socijalni partneri odgovorni su za definiciju plaće i za promjene iznosa minimalne plaće u skladu sa svojim nacionalnim praksama, kako je utvrđeno tijekom njihova kolektivna pregovaranja i u sustavima za određivanje minimalnih plaća. Pozivaju se da provode odredbe Stupa s pomoću transparentnih mehanizama za određivanje minimalne plaće i učinkovitog kolektivnog pregovaranja na nacionalnoj i sektorskoj razini i na razini poduzeća te poduzimanjem komplementarnih mjera za izbjegavanje siromaštva zaposlenih osoba.

Nadalje, države članice mogu ratificirati, ako to već nisu učinile, Konvenciju MOR-a br. 131 o utvrđivanju minimalne plaće i Konvenciju br. 154. o promicanju kolektivnog pregovaranja.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu Stupa kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Minimalne plaće i ostale mjere za suzbijanje siromaštva zaposlenih, kao i opća pitanja povezana s promjenama plaća, obuhvaćeni su preporukama po državama članicama u okviru postupka Europskog semestra.

Informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza

a. Radnici imaju pravo na početku zaposlenja u pisanom obliku biti upoznati sa svojim pravima i obvezama koji proizlaze iz radnog odnosa, uključujući probni rad.

b. Prije dobivanja otkaza radnici imaju pravo biti upoznati s razlozima za njegovo dobivanje i mora im se dati razuman otkazni rok. Radnici imaju pravo pristupa djelotvornom i nepristranom rješavanju sporova, a u slučaju neopravdanog otkaza imaju pravo na pravnu zaštitu, uključujući primjerenu kompenzaciju.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 27. Povelje svakom radniku osigurava se pravo na pravodobno informiranje i savjetovanje na odgovarajućoj razini u slučajevima i pod uvjetima predviđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom. U članku 30. Povelje propisano je pravo svakog radnika na zaštitu od neopravdanog otkaza u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom. Člankom 47. Povelje jamči se pravo na djelotvoran pravni lijek svakome kome su povrijeđeni prava i slobode zajamčeni pravom Unije.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica, među ostalim, u područjima radnih uvjeta, zaštite radnika u slučaju raskida ugovora o radu i informiranja radnika i savjetovanja s njima. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća.

c) Postojeće mjere

Direktivom Vijeća 91/533/EEZ⁵⁶ (Direktiva o pisanoj izjavi) radnicima se daje pravo da ih se pisanim putem obavijesti o glavnim uvjetima ugovora o radu ili radnog odnosa najkasnije dva mjeseca nakon početka rada. Ona ne sadržava posebne odredbe u pogledu probnog roka. Direktivom o pisanoj izjavi zahtijeva se od poslodavca da obavijesti zaposlenika o trajanju otkaznog roka u slučaju otkaza njegova ugovora o radu ili radnog odnosa ili, ako se to ne može naznačiti u trenutku obavješćivanja, načini određivanja takvih otkaznih rokova.

⁵⁶ Direktiva Vijeća 91/533/EEZ od 14. listopada 1991. o obvezi poslodavca da obavijesti radnike o uvjetima koji se primjenjuju na ugovor o radu ili radni odnos, SL L 288, 18.10.1991., str. 32.

Direktivom 2001/23/EZ⁵⁷, kojom se uređuju prava radnika u slučaju prijenosa poduzeća, propisano je da prijenos poduzeća sam po sebi ne čini valjanu osnovu za otpuštanje radnika. Direktivom Vijeća 92/85/EEZ⁵⁸ o zaštiti trudnica i revidiranim Okvirnim sporazumom o roditeljskom dopustu koji su sklopili socijalni partneri (BusinessEurope, UEAPME, CEEP i ETUC) – priloženim Direktivi Vijeća 2010/18/EU⁵⁹ – osigurava se posebna zaštita od otpuštanja žena tijekom trudnoće i roditelja koji uzimaju roditeljski ili posvojiteljski dopust. Direktivom Vijeća 2000/78/EZ⁶⁰ (Direktiva o jednakosti pri zapošljavanju) o jednakom postupanju pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja radnici se štite od otkaza u slučaju diskriminacije na zabranjenoj osnovi, uključujući viktimizaciju. Zaštita od otkaza i nepovoljnog postupanja osigurava se u zakonodavstvu EU-a i Direktivom o radu s nepunim radnim vremenom⁶¹, Direktivom o ravnopravnosti spolova⁶², Direktivom o jednakom postupanju prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni⁶³ i Direktivom o roditeljskom dopustu⁶⁴ i pojačana je sudskom praksom Suda EU-a.

Direktivom Vijeća 98/59/EZ⁶⁵ o kolektivnom otkazivanju zahtijeva se od poslodavaca da prije kolektivnog otkazivanja obavijeste predstavnike radnike i da se s njima savjetuju te da obavijeste javna tijela.

Preporukom Vijeća od 10. ožujka 2014. o kvalitativnom okviru za pripravništvo⁶⁶ nastoji se poboljšati kvaliteta pripravništava osiguravanjem kvalitetnih elemenata koji su izravno prenosivi u nacionalno zakonodavstvo ili sporazume sa socijalnim partnerima. Oni se posebno odnose na sadržaj učenja, uvjete rada i transparentnost u pogledu financijskih uvjeta i praksi zapošljavanja.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

⁵⁷ Direktiva Vijeća 2001/23/EZ od 12. ožujka 2001. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na zaštitu prava zaposlenika kod prijenosa poduzeća, pogona ili dijelova poduzeća ili pogona, SL L 82, 22.3.2001., str. 6.

⁵⁸ Direktiva Vijeća 92/85/EEZ od 19. listopada 1992. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje, SL L 348, 28.11.1992., str. 1.

⁵⁹ Direktiva Vijeća 2010/18/EU od 8. ožujka 2010. o provedbi revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom dopustu koji su sklopili BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC, SL L 68, 18.3.2010., str. 13.

⁶⁰ Drugim direktivama EU-a za borbu protiv diskriminacije (na primjer Direktivom 2006/54/EZ ili Direktivom 2000/43/EZ) također se predviđa posebna zaštita od nepoštenog otkaza.

⁶¹ Direktiva Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC, SL L 14, 20.1.1998., str. 9.

⁶² Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka) SL L 204, 26.7.2006., str. 23.

⁶³ Direktiva 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2010. o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, SL L 180, 15.7.2010., str. 1.

⁶⁴ Direktiva Vijeća 2010/18/EU od 8. ožujka 2010. o provedbi revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom dopustu koji su sklopili BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC te o stavljanju izvan snage Direktive 96/34/EZ, SL L 68, 18.3.2010., str. 13.

⁶⁵ Direktiva Vijeća 98/59/EZ o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na kolektivno otkazivanje, SL L 225, 12.8.1998., str. 16.

⁶⁶ Preporuka Vijeća od 10. ožujka 2014. o kvalitativnom okviru za pripravništvo, SL C 88, 27.3.2014., str. 1.

Stupom se zahtijeva da se radnicima moraju dati pisane informacije o njegovim ili njezinim uvjetima rada *na početku* radnog odnosa, a ne u roku od dva mjeseca kako je trenutačno predviđeno Direktivom o pisanoj izjavi. Budući da su probna razdoblja važna za većinu radnih odnosa, u Stupu se dodaju i dužnosti informiranja o tome. Tim promjenama povećat će se svijest poslodavaca i radnika o njihovim pravima. Njima bi se trebalo pridonijeti i smanjenju raširenosti neprijavljenog rada.

Stupom se nadilazi postojeća pravna stečevina uvođenjem postupovnih i materijalnih zaštitnih mjera za radnike u slučaju otkaza. Trebalo bi dati odgovarajuće obrazloženje i poštovati razumni otkazni rok. Nadalje, Stupom se predviđa da bi radnici trebali imati pristup učinkovitim i nepristranim postupcima rješavanja sporova. To može uključivati postupke arbitraže, posredovanja ili mirenja. Stupom se uvodi i pravo na primjereni pravni lijek u slučaju neopravdanih otkaza poput ponovnog vraćanja na posao ili novčane naknade. Neopravdanim otkazima smatraju se otkazi kojima se krše pravila primjenjiva na predmetni radni odnos.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadužene su za prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije. Budući da prethodno navedene mjere Unije sadržavaju minimalne standarde, pozivaju se države članice da, u cilju provedbe Stupa, prekoračuju ta pravila.

Nadalje, države članice mogu ratificirati, ako to još nisu učinile, i primjenjivati relevantne konvencije MOR-a, na primjer Konvenciju br. 122 o politici zapošljavanja, br. 144 o tripartitnom savjetovanju, Konvenciju br. 135 o predstavnicima radnika i Konvenciju 154. o promicanju kolektivnog pregovaranja.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija pokreće prvu fazu savjetovanja sa socijalnim partnerima o reviziji Direktive o pisanoj izjavi⁶⁷ kojim je obuhvaćeno područje primjene Direktive i proširenje „paketa informiranja”, među ostalim o probnom roku. Ovo savjetovanje uključivat će savjetovanja sa socijalnim partnerima o tome treba li znatnije izmijeniti Direktivu u cilju uvođenja minimalnih prava radnika koja se primjenjuju na svaki radni odnos.

⁶⁷ COM (2017) 2611

Socijalni dijalog i uključenost radnika

a. Provođi se savjetovanje sa socijalnim partnerima o osmišljavanju i provedbi gospodarskih i socijalnih politika te politika zapošljavanja u skladu s nacionalnom praksom. Potiče ih se da pregovaraju o kolektivnim ugovorima i sklapaju ih u svim područjima koja su im relevantna poštujući svoju autonomiju i pravo na kolektivno djelovanje. Prema potrebi, sporazumi koje su sklopili socijalni partneri provode se na razini Unije i njezinih država članica.

b. Radnici i predstavnici radnika imaju pravo pravovremeno biti upoznati s pitanjima koja su im relevantna te se uključiti u raspravu o njima, osobito u pogledu prijenosa, restrukturiranja i spajanja poduzeća te kolektivnog otpuštanja.

c. Potiče se potpora povećanju kapaciteta socijalnih partnera za promicanje socijalnog dijaloga.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

U članku 28. Povelje propisano je da radnici i poslodavci ili njihove organizacije imaju, u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom, pravo na pregovaranje i sklapanje kolektivnih ugovora na odgovarajućim razinama i, u slučaju sukoba interesa, pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja za obranu svojih interesa, među ostalim na štrajk. Člankom 27. Povelje svakom radniku osigurava se, na odgovarajućim razinama, pravo na pravodobno informiranje i savjetovanje u slučajevima i pod uvjetima predviđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

Promicanje dijaloga između uprave i radnika navedeno je u članku 151. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) kao zajednički cilj Unije i njezinih država članica. U skladu s člankom 153. stavkom 2. UFEU-a Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će se podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području obavješćivanja radnika i savjetovanja s njima te zastupanja i kolektivne obrane interesa radnika i poslodavaca, uključujući suodlučivanje. Ovlasti dane člankom 153. UFEU-a ne primjenjuju se na plaću, pravo na udruživanje, pravo na štrajk ili na pravo uvođenja mjera isključenja s rada. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća.

c) Postojeće mjere

Direktivom 2002/14/EZ Europskog parlamenta i Vijeća⁶⁸ o obavješćivanju radnika i savjetovanju s njima (Direktiva o obavješćivanju i savjetovanju) nastoji se osigurati uključenost radnika prije donošenja odluka uprave, posebno kada se predviđa restrukturiranje. Direktivom 2009/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju Europskog radničkog vijeća⁶⁹ obuhvaćena je potreba za postupcima prikladnog obavješćivanja i savjetovanje u slučaju trgovačkih društava koja posluju u cijelom EU-u uspostavom europskih radničkih vijeća koja će se baviti transnacionalnim pitanjima koja bi mogla utjecati na radnike. Direktivom Vijeća 98/59/EZ⁷⁰ o kolektivnom otkazivanju i Direktivom Vijeća 2001/23/EZ⁷¹ o prijenosu poduzeća ne osigurava se samo obavješćivanje predstavnika radnika i savjetovanje s njima. Na primjer, potonjom Direktivom osigurava se zaštita prava radnika pri prijenosu poduzeća s jednog poslodavca na drugog.

Okvirom EU-a za kvalitetu predviđanja promjena i restrukturiranja⁷² promiču se načela i dobre prakse namijenjeni poslodavcima, zaposlenicima, socijalnim partnerima i javnim tijelima u pogledu predviđanja promjena i upravljanja procesima restrukturiranja.

U Zajedničkoj izjavi koju su potpisali predsjedništvo Vijeća Europske unije, Europska komisija i europski socijalni partneri o „Novom početku za socijalni dijalog” ističe se važnost jačanja kapaciteta nacionalnih socijalnih partnera, veća uključenost socijalnih partnera u donošenje politika i zakona EU-a i predanost promicanju socijalnog dijaloga u cijeloj industriji te sektorskog socijalnog dijaloga, uključujući njihove ishode na svim razinama.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se utvrđuje pravo socijalnih partnera da sudjeluju u oblikovanju i provedbi politika zapošljavanja i socijalnih politika i podupire se njihovo veće sudjelovanje u donošenju politika i zakona uzimajući u obzir različitost nacionalnih sustava.⁷³ Za njegovu realizaciju potrebno je uspostaviti odgovarajući institucionalni ili pravni okvir na razini Unije i nacionalnoj razini dajući jasnu ulogu socijalnim partnerima ne samo u pogledu savjetovanja i pripreme relevantnog zakonodavstva i politika već i u provedbi i izvršenju.

Stupom se svim radnicima u svim sektorima osigurava pravo da budu obaviješteni o pitanjima koja su za njih važna, na primjer o prijenosu, restrukturiranju ili spajanju poduzeća i kolektivnom otkazivanju, te pravo da se s njima savjetuje izravno ili posredstvom njihovih predstavnika. Njime se nadilazi

⁶⁸ Direktiva 2002/14/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. ožujka 2002. o uspostavljanju općeg okvira za obavješćivanje i savjetovanje s radnicima u Europskoj zajednici, SL L 80, 23.3.2002., str. 29.

⁶⁹ SL L 122, 16.5.2009., str.28.

⁷⁰ Direktiva Vijeća 98/59/EZ od 20. srpnja 1998. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na kolektivno otkazivanje, SL L 225, 12.8.1998., str. 16.

⁷¹ Direktiva Vijeća 2001/23/EZ od 12. ožujka 2001. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na zaštitu prava zaposlenika kod prijenosa poduzeća, pogona ili dijelova poduzeća ili pogona, SL L 82, 22.3.2001., str. 16.

⁷² Komunikacija Komisije, Okvir EU-a za kvalitetu predviđanja promjena i restrukturiranja, COM(2013) 882 final, 13.12.2013.

⁷³ Novi početak za socijalni dijalog – Izjava predsjedništva Vijeća Europske unije, Europske komisije i europskih socijalnih partnera, 16. lipnja 2016.

postojeća pravna stečevina Unije s obzirom na to da se primjenjuje neovisno o broju uključenih zaposlenika, njegovo materijalno područje primjene obuhvaća restrukturiranje i spajanje poduzeća i ne uključuje samo pravo radnika da budu obaviješteni već i pravo da se s njima savjetuje o bilo kakvim korporativnim mjerama, što podrazumijeva razmjenu mišljenja i uspostavu stalnog dijaloga s poslodavcem. Nadalje, načelom 8.b obuhvaćena su pitanja koja se odnose na radnike, dok postojeće direktive sadržavaju ograničeni popis tema za sudjelovanje u postupku obavješćivanja i savjetovanja. Budući da se njime upućuje na „pitanja koja su za njih važna, posebno (...) prijenos, restrukturiranje i spajanje poduzeća i (...) kolektivno otkazivanje”, njime je propisano više nego člankom 27. Povelje, u kojem je predviđeno pravo na informiranje i savjetovanje „u slučajevima i pod uvjetima predviđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom”.

Dok je jačanje kapaciteta u prvom redu postupak odozdo prema gore koji ovisi o volji i naporima samih socijalnih partnera, u odredbama Stupa ističe se da napore socijalnih partnera mogu nadopuniti javna tijela uz poštovanje neovisnosti socijalnih partnera. Jačanje kapaciteta odnosi se na povećanje zastupljenosti socijalnih partnera i na jačanje njihovih operativnih, analitičkih i pravnih kapaciteta za sudjelovanje u kolektivnom pregovaranju i na pridonošenje donošenju politika. Ta potpora može se sastojati od uspostavljanja odgovarajućeg institucionalnog / pravnog okvira, davanja jasne uloge socijalnim partnerima u postupku donošenja politike i pružanja financijske potpore.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Pozivaju se države članice da uključe socijalne partnere u oblikovanje i provedbu relevantnih reformi i politika te da im pomognu da poboljšaju funkcioniranje i učinkovitost socijalnog dijaloga i industrijskih odnosa na nacionalnoj razini, pritom poštujući neovisnost socijalnih partnera. Države članice također se pozivaju da potiču dobre prakse u pogledu obavješćivanja radnika i njihovih predstavnika te savjetovanja s njima.

Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobru praksu u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

Socijalni partneri mogu poboljšati članstvo i reprezentativnost sindikata i organizacija poslodavaca, posebno u pogledu njihove sposobnosti za zastupanje samozaposlenih radnika, radnika u svim vrstama radnih odnosa, mladih, migranata i žena, mikropoduzeća i malih poduzeća i za jačanje pravne i tehničke stručnosti kako bi se olakšala njihovo primjereno sudjelovanje u oblikovanju i provedbi politika zapošljavanja i socijalnih politika na nacionalnoj razini i razini Unije.

Socijalni partneri EU-a na razini svih industrija obvezali su se promicati jačanje kapaciteta i poboljšati provedbu svojih neovisnih sporazuma u svojem trenutačnom programu rada za razdoblje 2015. – 2017.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji.

Tripartitni socijalni sastanak na vrhu za rast i zapošljavanje i makroekonomski dijalog i dalje su ključni forum za razgovore s predstavnicima socijalnih partnera na političkoj razini.

Socijalni partneri EU-a na razini svih industrija obvezali su se promicati jačanje kapaciteta i poboljšati provedbu svojih neovisnih sporazuma u svojem trenutačnom programu rada za razdoblje 2015. – 2017.

Komisija će 2017. objaviti evaluaciju Direktive 2009/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju Europskog radničkog vijeća ili uvođenju postupka koji obuhvaća poduzeća i skupine poduzeća na razini Zajednice radi obavješćivanja i savjetovanja radnika u okviru programa za primjerenost i učinkovitost propisa (REFIT). Objavit će i dokument sa smjernicama o istoj Direktivi u cilju poboljšanja njezine provedbe i uspostave veće pravne sigurnosti.

Komisija će 2017. izvijestiti ostale institucije Unije i socijalne partnere o načinu na koji države članice primjenjuju dobre prakse prikupljenu u „Okviru EU-a za kvalitetu predviđanja promjena i restrukturiranja iz 2013.”⁷⁴.

Unija će nastaviti promicati ulaganja država članica u jačanje kapaciteta socijalnih partnera i poticati informiranje predstavnika zaposlenika i savjetovanje s njima, uzimajući u obzir nacionalno zakonodavstvo kojim su prenesene direktive o informiranju radnika i savjetovanju s njima, o kolektivnim otkazivanjima i o europskim radničkim vijećima.

⁷⁴ COM (2013) 882

Ravnoteža između poslovnog i privatnog života

Roditelji i osobe koje su dužne skrbiti o drugima imaju pravo na primjeren dopust, fleksibilne radne uvjete i pristup uslugama skrbi. Žene i muškarci imaju pravo jednakog pristupa posebnim dopustima za skrb i potiču se da ih jednakomjerno koriste.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 23. Povelje propisano je da se ravnopravnost žena i muškaraca mora osigurati u svim područjima, uključujući zapošljavanje, rad i plaću. Načelom ravnopravnosti ne sprječava zadržavanje ili usvajanje mjera kojima se predviđaju posebne pogodnosti u korist nedovoljno zastupljenog spola. U članku 33. stavku 2. Povelje predviđeno je da, kako bi se uskladio obiteljski i profesionalni život, svatko ima pravo na zaštitu od otkaza zbog razloga povezanog s materinstvom te pravo na plaćeni rodiljni dopust i roditeljski dopust po rođenju ili posvojenju djeteta.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica, među ostalim, u područjima zdravlja i sigurnosti radnika, radnih uvjeta i jednakosti muškaraca i žena u pogledu mogućnosti na tržištu rada i postupanja na radnom mjestu. Člankom 157. stavkom 3. UFEU-a ovlašćuje se Unija da donosi mjere za osiguranje primjene načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća.

c) Postojeće mjere

Direktivom Vijeća 92/85/EEZ⁷⁵ zahtijeva se od država članica da radnicama osiguraju rodiljni dopust u trajanju od najmanje 14 tjedana uz doplatak koji je najmanje na razini onoga u slučaju bolesti. Direktivom 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća⁷⁶ propisano je da samozaposlene žene, supruge i životne partnerice samozaposlenih radnika moraju primati dostatni doplatak za majčinstvo koji im omogućuje prekide njihove profesionalne djelatnosti zbog trudnoće ili majčinstva u trajanju od najmanje 14 tjedana. Revidiranim Okvirnim sporazumom o roditeljskom dopustu koji su potpisali socijalni partneri (BusinessEurope, UEAPME, CEEP i ETUC) – provedenim na razini Unije Direktivom Vijeća 2010/18/EU⁷⁷ – odobrava se radnicima i radnicama individualno pravo na roditeljski dopust u

⁷⁵ Direktiva Vijeća 92/85/EEZ od 19. listopada 1992. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje, SL L 348, 28.11.1992., str. 1.

⁷⁶ Direktiva 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2010. o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, SL L 180, 15.7.2010., str. 1.

⁷⁷ Direktiva Vijeća 2010/18/EU od 8. ožujka 2010. o provedbi revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom dopustu koji su sklopili BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC, SL L 68, 18.3.2010., str. 13.

trajanju od najmanje četiri mjeseca te se zahtijeva od država članica da poduzmu mjere kojima će osigurati da radnici mogu po povratku s roditeljskog dopusta zatražiti promjenu radnog vremena i / ili rasporeda na određeno vrijeme. Okvirnim sporazumom o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC - provedenim Direktivom 97/81/EZ⁷⁸ – štite se radnici s nepunim radnim vremenom od toga da se prema njima postupa na manje povoljan način nego prema radnicima s punim radnim vremenom i predviđeno je da bi poslodavci trebali uzeti u obzir zahtjeve radnika za prijelaz s punog radnog vremena na nepuno radno vrijeme ili obrnuto.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se ističe važnost ravnoteže između profesionalnog i privatnog života za sve osobe koje su odgovorne za njegu i dodjeljuju se prava koja su bitna za postizanje te ravnoteže u današnjem radnom okruženju, na primjer pravo na pristup skrbi za djecu ili dugoročnoj njezi. Načelom se nadilazi postojeća pravna stečevina jer se dodjeljuju prava *svim zaposlenim osobama koje su odgovorne za njegu*. Ono će se stoga primjenjivati i na zaposlene osobe koje nisu roditelji, ali koje mogu, primjerice, brinuti o starijim članovima obitelji ili članovima obitelji s invaliditetom.

Nadalje, Stupom se dodjeljuje pravo na *fleksibilan način rada*, na primjer rad s pomoću telekomunikacijskih tehnologija, prilagodbu rasporeda rada ili prelazak s punog radnog vremena na nepuno radno vrijeme. To pravo trenutačno postoji u zakonodavstvu Unije samo kada se radnik vrati nakon roditeljskog dopusta.

U pogledu ravnopravnosti spolova, Stupom se uvodi novost usmjeravanja na jednaku dostupnost posebnih dopusta muškarcima i ženama. Trebalo bi poticati uravnoteženo korištenje muškaraca i žena tim mogućnostima, na primjer prilagođavanjem razine plaća ili uvjeta povezanih s fleksibilnošću i neprenosivošću.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadužene su za prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije. Budući da prethodno navedene mjere Unije sadržavaju minimalne standarde, države članice pozivaju se da učine i više nego što je određeno tim pravilima u cilju provedbe odredaba Stupa.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu zatražiti provedbu svojih sporazuma na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

⁷⁸ Direktiva Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC, SL L 14, 20.1.1998., str. 9.

Socijalni partneri EU-a u cijeloj industriji odabrali su usklađivanje profesionalnog, privatnog i obiteljskog života kao prioritet za svoj trenutačni program rada za razdoblje 2015. – 2017.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja inicijativu „Novi početak za podupiranje ravnoteže između privatnog i poslovnog života roditelja i njegovatelja”⁷⁹. U njoj se predlažu zakonodavne mjere i mjere politike kojima se nastoji olakšati uzimanje roditeljskog dopusta ženama i muškarcima, uvesti očinski dopust i dopust za njegovatelje, poticati uporaba fleksibilnog radnog vremena i osigurati bolje mogućnosti za skrb o djeci i ostale vrste skrbi te ukloniti opterećujući gospodarski čimbenici kao što su pretjerani porezi i davanja kojima se drugi članovi obitelji koji bi mogli zarađivati dohodak, najčešće žene, odvrćaju od ulaska na tržište rada.

Rad Komisije, država članica i socijalnih partnera u području ravnoteže između profesionalnog i privatnog života, kvalitete života i javnih usluga podupiru dvije decentralizirane agencije EU-a, Eurofund, Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta i Europski institut za ravnopravnost spolova.

⁷⁹ COM(2017) 252 i COM(2017) 253.

Zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje te zaštita podataka

a. Radnici imaju pravo na visoku razinu zaštite zdravlja i sigurnosti na radu.

b. Radnici imaju pravo na radno okruženje koje je prilagođeno njihovim profesionalnim potrebama te koje će im omogućiti da što duže sudjeluju na tržištu rada.

c. Radnici imaju pravo na zaštitu osobnih podataka na radnom mjestu.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 31. stavkom 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima svakome radniku osigurava se pravo na radne uvjete kojima se poštuju njegovo ili njezino zdravlje, sigurnost i dostojanstvo.

Člankom 8. Povelje Europske unije o temeljnim pravima svakome se osigurava pravo na zaštitu osobnih podataka i navodi se da svatko ima pravo na pristup prikupljenim podacima koji se na njega ili nju odnose i pravo na njihovo ispravljanje. Takvi podaci moraju se obrađivati pošteno, u utvrđene svrhe i na temelju suglasnosti osobe o kojoj je riječ, ili na nekoj drugoj legitimnoj osnovi utvrđenoj zakonom. Poštovanje tih pravila podliježe nadzoru neovisnog tijela.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere, među ostalim, za poboljšanje posebice radne okoline radi zaštite zdravlja i sigurnosti radnika. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća.

U članku 16. stavku 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) predviđeno je da svatko ima pravo na zaštitu svojih osobnih podataka.

c) Postojeće mjere

Okvirnom direktivom Vijeća 89/391/EEZ⁸⁰ i 23-ima povezanim direktivama utvrđuju se minimalni zahtjevi za sprječavanje profesionalnih rizika, zaštitu sigurnosti i zdravlja i uklanjanje čimbenika rizika i nesreća. Okvirnom direktivom uspostavljaju se opća načela za pravilno upravljanje sigurnošću i zdravljem, na primjer odgovornost poslodavca, prava i dužnosti radnika, procjena rizika kao instrument za trajno poboljšanje postupaka trgovačkog društva ili zastupanje radnika. Povezanim direktivama ta se glavna načela prilagođavaju određenim radnim mjestima, posebnim rizicima, zadaćama ili kategorijama radnika. Njima se definira kako ocjenjivati te rizike i, u nekim slučajevima, određuju se granične vrijednosti izloženosti određenim tvarima i agensima.

Direktivom 92/85/EEZ uvode se mjere za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje.

Općom uredbom o zaštiti podataka⁸¹, kojom je zamijenjena Direktiva o zaštiti podataka⁸², dopušta se državama članicama da zakonom ili kolektivnim ugovorima predvide posebna pravila kako bi osigurale zaštitu prava i sloboda zaposlenika.

U svojoj Komunikaciji „Sigurniji i zdraviji rad za sve”⁸³ Komisija ističe da je potrebno preusmjeriti napore na osiguravanje bolje i šire zaštite, usklađenosti i provedbe sigurnosti na radnom mjestu i zdravstvenih standarda na terenu. Ona najavljuje niz zakonodavnih mjera za pojačanje borbe protiv profesionalnih karcinoma te inicijative za podupiranje učinkovite provedbe pravila, posebno u mikropoduzećima i MSP-ovima. Komisija poziva države članice i socijalne partnere da surađuju na modernizaciji zakonodavstva o sigurnosti i zdravlju na radnom mjestu na razini EU-a i nacionalnoj razini i istodobno održe ili poboljšaju zaštitu radnika.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se nadilazi postojeća pravna stečevina predviđanjem visokog stupnja zaštite radnika od rizika za zdravlje i sigurnost na radu. Njime se stoga potiču države članice, ali i poslodavci, da ne provode samo minimalne zahtjeve propisane u postojećoj pravnoj stečevini i da se što više približavaju radnom okruženju bez nesreća i žrtava. To znači ne samo primjenjivanje tih pravila već i uspostavljanje politika zdravlja i sigurnosti koje se stalno unaprjeđuju uz pomoć alata, kao što su internetski alati za olakšavanje procjena rizika, dijaloga s radnicima i dobavljačima za radna mjesta, a sve to uz usmjeravanje i povratne informacije.

⁸⁰ Direktiva Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu, SL L 183, 29.6.1989., str. 1.

⁸¹ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (Tekst značajan za EGP), SL L 119, 4.5.2016., str. 1. – 88.

⁸² Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka.

⁸³ COM(2017) 12 final od 10. siječnja 2017.

Načelom 10.b uvode se dva međusobno povezana prava: prvo, njime se ne osigurava samo zaštita zdravlja i sigurnosti jer se radnicima osigurava pravo na radno okruženje prilagođeno njihovim posebnim profesionalnim okolnostima. Drugo, te u skladu s načelom aktivnog starenja, njime se priznaje potreba za prilagodbom radnog okruženja kako bi se radnicima omogućile održive i dugotrajnije karijere. Zbog starosti radnika mogu biti potrebne određene prilagodbe, na primjer bolje osvjetljenje za obavljanje administrativnih poslova. Nadalje, mogu biti nužne prilagodbe, primjerice fleksibilnije radno vrijeme, u cilju očuvanja zdravlja i dobrobiti starijih radnika.

Stupom se uvodi i pravo na zaštitu osobnih podataka radnika. Poslodavac mora uvijek imati zakonsku osnovu za obradu osobnih podataka, obično je to izvršenje ugovora, zadovoljavanje zakonske obveze ili za potrebe zakonitog interesa poslodavca, osim ako nad takvim interesima prevladavaju interesi ili temeljna prava radnika.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadužene su za prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije. Budući da prethodno navedene mjere Unije sadržavaju minimalne zahtjeve, države članice pozivaju se da učine više od tih pravila u cilju primjene načela visokog stupnja zdravlja i sigurnosti na radu te poticanjem dobre prakse u pogledu aktivnog starenja na poslu.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu zatražiti provedbu svojih sporazuma na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Oni posebno mogu promicati i razvijati zajedničke standarde na nacionalnoj razini ili na razini Unije kako bi se radna mjesta prilagodila za primjenu pristupa aktivnog starenja i međugeneracijskog pristupa. Europski socijalni partneri potpisali su 8. ožujka 2017. autonomni sporazum o aktivnom starenju i međugeneracijskom pristupu kojim je obuhvaćeno i zdravlje i sigurnost i koji će provoditi nacionalni socijalni partneri do 2020.

Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Komisija je nedavno predložila izmjene Direktive 2004/37/EZ⁸⁴ (Direktiva o karcinogenim ili mutagenim tvarima) kojima se nastoji poboljšati zaštita milijuna radnika revizijom ili uspostavom obvezujućih graničnih vrijednosti izloženosti na radu za niz opasnih kemijskih tvari.⁸⁵ Komisija će, u dogovoru sa socijalnim partnerima, nastaviti predlagati daljnje ažuriranje Direktive o karcinogenim ili mutagenim tvarima u cilju uvođenja obvezujućih graničnih vrijednosti za borbu protiv profesionalnog karcinoma.

Komisija će podupirati provedbu pravne stečevine osiguravajući bolje poštovanje pravila, posebno u mikropoduzećima i MSP-ovima, davanjem prijedloga za uklanjanje ili ažuriranje zastarjelih odredaba o zdravlju i sigurnosti u svjetlu znanstvenih, tehničkih i društvenih promjena. Ponovno će usmjeriti napore na osiguravanje bolje zaštite, usklađenosti i provedbe na terenu, među ostalim razvijanjem smjernica za poslodavce. Tijekom 2017. očekuje se objava vodiča za poljoprivredu, ribarska plovila i rizike povezane s radnim vozilima.

Komisija će pokrenuti postupak stručnog pregleda s državama članicama s posebnim ciljem smanjenja administrativnog opterećenja u nacionalnom zakonodavstvu uz zadržavanje zaštite radnika te će, u suradnji s Europskom agencijom za sigurnost i zdravlje na radu, dalje poticati razvoj relevantnih alata IT-a.

Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu, jedna od decentraliziranih agencija EU-a, imat će ključnu ulogu u prikupljanju i širenju dobre prakse i podupirat će razmjenu iskustava, posebno u okviru kampanja za zdrava radna mjesta. Kampanja „Zdrava radna mjesta za sve uzraste” zaključit će se 2017. objavom mnoštva primjera iz cijele Unije. Komisija će tijekom 2018. nastojati pojačati primjenu mjera upravljanja rizikom osjetljivih na uzrast u praksi razvijanjem i širenjem relevantnih smjernica za inspektore rada. Agencija će 2018. pokrenuti sljedeću kampanju za zdrava radna mjesta koja će posebno biti usmjerena na opasne tvari u cilju podupiranja napora Komisije usmjerenih na borbu protiv profesionalnih karcinoma. Kako bi se olakšala primjena pravila o zaštiti podataka, Radna skupina iz članka 29. (koja se sastoji od 28 nacionalnih tijela za zaštitu podataka) objavit će 2017. mišljenje o obradi osobnih podataka u kontekstu zapošljavanja.

⁸⁴ Direktiva 2004/37/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o zaštiti radnika od rizika zbog izloženosti karcinogenim ili mutagenim tvarima na radu (šesta pojedinačna direktiva u smislu članka 16. stavka 1. Direktive Vijeća 89/391/EEZ), SL L 158, 30.4.2004., str. 50.

⁸⁵ COM(2016) 248 i COM(2017) 11.

Poglavlje III. – Socijalna zaštita i uključenost

Skrb o djeci i potpora djeci

a. Djeca imaju pravo na pristupačan i kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

b. Djeca imaju pravo na zaštitu od siromaštva. Djeca iz ugroženih sredina imaju pravo na posebne poticajne mjere za ostvarivanje jednakih mogućnosti.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 14. Povelje svima se osigurava pravo na obrazovanje, među ostalim pravo na besplatno obavezno obrazovanje. Člankom 24. stavkom 1. Povelje djeci se osigurava pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će se podupirati i nadopunjavati aktivnosti država članica u područjima borbe protiv socijalne isključenosti i modernizacije sustava socijalne zaštite. U skladu s člankom 165. UFEU-a Unija ima ovlasti pridonositi razvoju kvalitetnog obrazovanja poticanjem suradnje u području politike među državama članicama i, prema potrebi, podupiranjem i provedbom njihovih djelovanja. U skladu s člankom 156. UFEU-a, u cilju ostvarivanja ciljeva iz članka 151. UFEU-a i ne dovodeći u pitanje ostale odredbe Ugovora, Komisija ima zadaću poticati suradnju među državama članicama i olakšavati koordinaciju njihovih djelovanja u svim područjima socijalne politike iz Glave X. UFEU-a. Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

c) Postojeće mjere

Europsko vijeće utvrdilo je 2002. „Ciljeve iz Barcelone”⁸⁶ kako bi do 2010. osiguralo pružanje formalne skrbi o djeci u Uniji za najmanje 90 % djece u dobi između 3 godine i dobi obveznog početka školovanja i za najmanje 33 % djece mlađe od 3 godine. To su ciljevi ponovno potvrđeni Europskim paktom za ravnopravnost spolova 2011. – 2012.

⁸⁶ Zaključci predsjedništva, Europsko vijeće iz Barcelone, 15. – 16. ožujka 2002., SN 100/1/02 REV 1.

Strateškim okvirom za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET2020) iz 2009. utvrđen je niz ciljeva u području obrazovanja i osposobljavanja, uključujući referentnu vrijednost u području predškolskog obrazovanja i skrbi (ECEC).⁸⁷

U Preporuci Komisije 2008/867/EZ o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada⁸⁸ upućuje se na potrebu za pristupom kvalitetnim uslugama, među ostalim uslugama skrbi o djeci. U Preporuci Vijeća od 28. lipnja 2011.⁸⁹ o politikama za smanjenje prijevremenog napuštanja školovanja spominje se pružanje visokokvalitetnog predškolskog obrazovanja i skrbi kao preventivne mjere za smanjenje rizika od ranog napuštanja školovanja.

U Komunikaciji Komisije⁹⁰ i Zaključcima Vijeća iz 2011.⁹¹ o predškolskom obrazovanju i skrbi: pružanje najboljeg mogućeg početka našoj djeci za svijet budućnosti potvrđeno je da se ECEC-om osigurava nužan temelj za cjeloživotno učenje, socijalnu integraciju, osobni razvoj i buduću zapošljivost.

Preporukom Komisije 2013/112/EU o ulaganju u djecu: prekidanje začaranog kruga djece u nepovoljnom položaju⁹² pozivaju se sve države članice da pojačaju ulaganja u djecu, u skladu s pristupom tri stupa, koji uključuje pristupačne, kvalitetne usluge predškolskog obrazovanja i skrbi i ostale mjere za rješavanje problema siromaštva djece u okviru integriranog paketa mjera politika utemeljenog na pravima djece za poboljšanje ishoda za djecu i prekidanja međugeneracijskog kruga prikraćenosti.

Dana 16. lipnja 2016. u Zaključcima Vijeća „Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti: integrirani pristup” poticale su se države članice da se bore protiv siromaštva djece i promiču dobrobit djece s pomoću multidimenzijskih i integriranih strategija, u skladu s Preporukom Komisije o ulaganju u djecu.

Europskim fondom za regionalni razvoj podupiru se mjere za poboljšanje infrastrukture za predškolsko obrazovanje i skrb, a Europskim socijalnim fondom podupire se promicanje jednakog pristupa kvalitetnom predškolskom obrazovanju i visokokvalitetnim i pristupačnim uslugama za djecu i obitelji. Programom Erasmus+ predviđa se mogućnost za strateška partnerstva i mobilnost u cilju poboljšanja prakse te se podupire suradnja za promicanje politika predškolskog obrazovanja i skrbi.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se utvrđuje da *sva djeca imaju pravo* na kvalitetno predškolsko obrazovanje i skrb. Predškolsko obrazovanje i skrb shvaća se kao svaki regulirani mehanizam kojim se osigurava

⁸⁷ Do 2020. u predškolskom obrazovanju trebalo bi sudjelovati najmanje 95 % djece (od 4 godine do dobi obveznog početka školovanja).

⁸⁸ Preporuka Komisije 2008/867/EZ o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada SL L 307, 18.11.2008., str.11. – 14.

⁸⁹ SL C 191, 1.7.2011., str. 1.

⁹⁰ Komunikacija Komisije, Predškolsko obrazovanje i skrb: Pružanje najboljeg mogućeg početka našoj djeci za svijet budućnosti, COM(2011) 66 final

⁹¹ SL C 175, 15.6.2011., str.8.

⁹² Preporuka Komisije 2013/112/EU o ulaganju u djecu: prekidanje začaranog kruga djece u nepovoljnom položaju, SL L 59, 2.3.2013., str. 5.

obrazovanje i skrb za djecu od rođenja do dobi obveznog početka obveznog školovanja – neovisno o okruženju, financiranju, radnom vremenu ili programskom sadržaju – i uključuje dnevnu skrb u centrima ili obitelji, pružanje skrbi koje se financira privatnim ili javnim sredstvima, pružanje predškolskog i jasličkog obrazovanja.⁹³

Nadalje, u Stupu se ističu aspekti kvalitete predškolskog obrazovanja i skrbi koji se shvaćaju kao kombiniranje aspekata povezanih s pristupom, radnom snagom, kurikulumom, praćenjem, evaluacijom i upravljanjem. Univerzalno dostupno i kvalitetno predškolsko obrazovanje i skrb koristi svoj djeci, a posebno djeci iz siromašnijih obitelji.

U odredbama Stupa utvrđeno je pravo djece na zaštitu od siromaštva, što znači da svako dijete ima pristup sveobuhvatnim i integriranim mjerama, kako je utvrđeno u Preporuci Europske komisije iz 2013. o ulaganju u djecu. Sprječavanje siromaštva i socijalne isključenosti najučinkovitije se postižu integriranim strategijama. Ciljane mjere trebale bi, na primjer, obuhvaćati pristup odgovarajućim resursima, kombinaciju naknada u gotovini i naravi kojima se djeci omogućuje da uživaju primjereni životni standard, pristup pristupačnim kvalitetnim uslugama u području obrazovanja, zdravlja, stanovanja, obiteljske potpore i promicanje skrbi u obitelji i u zajednici te pravnu zaštitu i potporu djeci da mogu sudjelovati u donošenju odluka koje utječu na njihov život.

Nadalje, načelom 11.b osigurava se djeci u nepovoljnom položaju (na primjer, romskoj djeci, djeci migranata ili pripadnika nacionalnih manjina, djeci s posebnim potrebama ili s invaliditetom, djeci u alternativnoj skrbi ili djeci beskućnicima, djeci čiji su roditelji u zatvoru te djeci u kućanstvima koja su u posebnoj opasnosti od siromaštva) pravo na posebne mjere, odnosno na pojačanu i ciljanu potporu, kako bi im se osigurao jednaki pristup socijalnim pravima i njihovo uživanje.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za nastavni sadržaj i za organizaciju svojih obrazovnih sustava i poziva ih se da u tom kontekstu provode Stup, posebno osiguravanjem veće dostupnosti usluga predškolskog obrazovanja i skrbi i njihove bolje uporabe i uvođenjem politika za borbu protiv siromaštva djece i mjera za promicanje jednakih mogućnosti, na primjer nacionalnih i regionalnih strategija koje uključuju ciljeve, pokazatelje, izdvojena proračunska sredstva i mehanizam praćenja. Trebalo bi uspostaviti nacionalne strategije o sudjelovanju djece u cilju promicanja svijesti o načinu uključivanja djece u donošenje svih mjera i odluka koje se njih tiču.

Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu Stupa prikupljanjem i razmjenom dobre prakse u cijeloj Uniji. Zahvaljujući uključenosti socijalnih partnera u pitanja ravnoteže između profesionalnog i privatnog života te u nekim zemljama zbog njihove odgovornosti za sustave

⁹³ Prijedlog ključnih načela za okvir za kvalitetu predškolskog obrazovanja i skrbi, izvješće Radne skupine za predškolsko obrazovanje i skrb pod okriljem Europske komisije. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf.

socijalnog osiguranja, mnoga trgovačka društva već promiču ili čak osiguravaju skrb za djecu vlastitih zaposlenika. Na taj način socijalni partneri imaju ključnu ulogu u utvrđivanju dobre prakse i njezinoj razmjeni.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja inicijativu „Novi početak za podupiranje ravnoteže između privatnog i poslovnog života roditelja i njegovatelja”. U njoj se predlažu zakonodavne mjere i mjere politike kojima se nastoji olakšati uzimanje roditeljskog dopusta ženama i muškarcima, uvesti očinski dopust i dopust za njegovatelje, poticati uporaba fleksibilnog radnog vremena i osigurati bolje mogućnosti za skrb o djeci i ostale vrste skrbi te ukloniti opterećujući gospodarski čimbenici kao što su pretjerani porezi i davanja kojima se drugi članovi obitelji koji bi mogli zarađivati dohodak, najčešće žene, odvrćaju od ulaska na tržište rada.

Komisija uz Europski stup socijalnih prava predstavlja reviziju provedbe Preporuke Komisije 2008/867/EZ o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada i Preporuke Komisije 2013/112/EU: Ulaganje u djecu: prekidanje začaranog kruga djece u nepovoljnom položaju.

Komisija će dalje podupirati države članice pružanjem zajedničkog okvira za visokokvalitetno predškolsko obrazovanje i skrb i pojačat će napore kako bi im pomogla da uče jedne od drugih i otkriju što najbolje funkcionira.

Komisija će 2017. pokrenuti i provoditi Pripremno djelovanje o jamstvu za djecu, na temelju prijedloga Europskog parlamenta. Cilj joj je pojasniti pojam takvog jamstva, njegove izvedivosti i potencijal kako bi pridonijela općem cilju borbe protiv siromaštva djece.

Socijalna zaštita

Bez obzira na vrstu i trajanje radnog odnosa radnici, a u usporedivim uvjetima i samozaposleni, imaju pravo na primjerenu socijalnu zaštitu.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 34. Povelje potvrđuje se poštovanje prava na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu u slučajevima poput materinstva, bolesti, nesreća pri radu, ovisnosti ili starosti te u slučaju gubitka posla, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom. Njome se priznaje pravo na socijalnu sigurnost i socijalnu pomoć svim osobama koje zakonito žive u Europskoj uniji i kreću se po Europskoj uniji u skladu sa zakonodavstvom Unije i nacionalnim zakonima i praksom. Također se utvrđuje pravo na socijalnu pomoć i socijalno stanovanje kako bi se svim osobama koje nemaju dovoljno sredstava osigurao dostojan život te u cilju borbe protiv socijalne isključenosti i siromaštva.

Člankom 35. Povelje zajamčeno je pravo na pristup preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i pravo na liječenje pod uvjetima propisanim nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

Člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) omogućuje se zakonodavnim tijelima Unije da donose mjere, uključujući direktive u kojima su utvrđeni minimalni zahtjevi, u području socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika.

Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća.

U skladu s člankom 156. UFEU-a Komisija ima zadaću poticati suradnju među državama članicama i olakšavati koordinaciju njihovih djelovanja u svim područjima socijalne politike iz Glave X. UFEU-a.

Člankom 48. UFEU-a zahtijeva se od zakonodavnih tijela Unije da donose mjere u području socijalne sigurnosti koje su nužne za osiguravanje slobode kretanja radnika i samozaposlenih osoba između država članica.

c) Postojeće mjere

Preporukom Vijeća 92/442/EEZ o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite⁹⁴ obuhvaćeno je socijalno osiguranje radnika u pogledu bolesti, roditeljnog dopusta, nezaposlenosti, nesposobnosti za rad, starijih osoba i obitelji.

U Preporuci Vijeća 92/441/EEZ o zajedničkim kriterijima o dostatnim resursima i socijalnoj pomoći u sustavima socijalne zaštite⁹⁵ utvrđena su načela i smjernice za provođenje tog prava.

Direktivom 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni⁹⁶ odobrava se pristup roditeljnom dopustu i davanjima najmanje 14 tjedana. Njome nije obuhvaćen pristup drugim rizicima povezanim sa socijalnim osiguranjem.

Uredbom (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća⁹⁷ koordiniraju se pravila iz sustava socijalne sigurnosti država članica u pogledu osoba u prekograničnim situacijama.

Uredbom (EU) br. 1231/2010 Europskog parlamenta i Vijeća⁹⁸ koordiniraju se sustavi socijalne sigurnosti u pogledu državljana trećih zemalja i članova njihovih obitelji sa zakonitim boravištem u Uniji koji su se preselili iz jedne države članice u drugu.

Direktivom Vijeća 2003/109/EZ⁹⁹ o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem i nizom drugih direktiva Unije o zakonitoj migraciji državljana trećih zemalja u Uniju¹⁰⁰ dodjeljuju im se prava na jednako postupanje kao prema državljanima države domaćina u pogledu socijalne zaštite i socijalne sigurnosti.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se poziv za zamjenski dohodak za održavanje standarda života radnika iz Preporuke iz 1992. pretvara u *pravo*. Odredbe o socijalnoj zaštiti primjenjuju se na sve radnike, neovisno o vrsti i trajanju njihova radnog odnosa i, pod sličnim uvjetima, na samozaposlene osobe. Njime se nastoji obuhvatiti cijeli raspon nestandardnih ugovora o radu koji su sve češći na današnjem tržištu rada.

⁹⁴ Preporuka Vijeća 92/442/EEZ od 27. srpnja 1992. o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite, SL L 245, 26.8.1992., str. 49.

⁹⁵ Preporuka Vijeća 92/441/EEZ od 24. lipnja 1992., SL L 245, 26.8.1992., str. 46.

⁹⁶ Direktiva 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2010. o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, SL L 180, 15.7.2010., str. 1.

⁹⁷ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti, SL L 166, 30.4.2004., str. 1.

⁹⁸ Uredba (EU) br. 1231/2010 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. o proširenju primjene Uredbe (EZ) br. 883/2004 i Uredbe (EZ) br. 987/2009 na državljane trećih zemalja koji tim uredbama još nisu obuhvaćeni isključivo na temelju svog državljanstva, SL L 344, 29.12.2010., str. 1.

⁹⁹ Direktiva Vijeća 2003/109/EZ od 25. studenoga 2003. o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem, SL L 16, 23.1.2004., str. 44. Vidjeti, na primjer, Direktivu 2011/98/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o jedinstvenom postupku obrade zahtjeva za izdavanje jedinstvene dozvole za boravak i rad državljanima trećih zemalja na državnom području države članice te o zajedničkom skupu prava za radnike iz trećih zemalja koji zakonito borave u državi članici, SL L 343, 23.12.2011., str. 1.

¹⁰⁰ Direktive o sljedećem: spajanju obitelji, plavoj karti, jedinstvenoj dozvoli, istraživačima, studentima, kvalifikaciji za ostvarivanje prava na međunarodnu zaštitu, sezonskim radnicima i osobama premještenima unutar društva.

U Stupu je također predviđeno da *samozaposlene osobe* imaju pristup socijalnoj zaštiti. Budući da se načelom pristup proširuje na samozaposlene osobe, njime se utvrđuje više nego Preporukom Vijeća iz 1992., u kojoj se poziva samo na ispitivanje mogućnosti za odgovarajuću socijalnu zaštitu samozaposlenih osoba.

Materijalnim područjem primjene prava na socijalnu zaštitu obuhvaćeni su socijalna pomoć i socijalna sigurnost. Socijalna sigurnost, koja uključuje doprinosne i nedoprinosne sustave, definirana je Uredbom (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća¹⁰¹ i uključuje sljedeće grane: (a) davanja za slučaj bolesti; (b) davanja za majčinstvo i istovjetna davanja za očinstvo; (c) invalidska davanja; (d) davanja za slučaj starosti; (e) davanja za nadživjele osobe; (f) davanja za ozljede na radu i profesionalne bolesti; (g) posmrtna pripomoć; (h) davanja za nezaposlenost; (i) predmirovinjska davanja; (j) obiteljska davanja.

Budući da se načelom pristup socijalnoj zaštiti jamči pod sličnim uvjetima i samozaposlenim osobama, ono ima šire područje primjene od Direktive 2010/41/EU kojom je bio obuhvaćen samo rodiljni dopust.

Prvim i drugim dijelom odredbe o socijalnoj zaštiti zajednički se osigurava dostupnost jednakog pristupa socijalnoj zaštiti zaposlenim radnicima i samozaposlenim osobama.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Pozivaju se države članice da prilagode svoja pravila kako bi, uz prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije, mogle provoditi i odredbe Stupa o socijalnoj zaštiti.

Nadalje, države članice mogu, ako to još nisu učinile, ratificirati relevantne konvencije MOR-a o socijalnoj sigurnosti, Europski zakonik o socijalnoj sigurnosti i revidiranu Europsku socijalnu povelju te mogu preispitati rezerve izražene u pogledu nekih članaka revidirane Europske socijalne povelje.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

¹⁰¹ Uredba se primjenjuje i na posebna nedoprinosna novčana davanja koja imaju obilježja socijalne sigurnosti i socijalne pomoći.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja i prvu fazu savjetovanja socijalnih partnera o inicijativi o „Pristupu socijalnoj zaštiti”¹⁰² kako bi obuhvatila različite pristupe socijalnoj zaštiti radnika u tradicionalnom radnom odnosu i osoba zaposlenih na temelju nestandardnih ugovora te različitih vrsta samozaposlenih osoba.

¹⁰² COM (2017) 2610

Naknade za nezaposlene

Nezaposleni imaju pravo na primjerenu potporu javnih zavoda za zapošljavanje pri (ponovnom) uključivanju na tržište rada i primjerenu naknadu za nezaposlene u razumnom trajanju, u skladu s njihovim doprinosima i nacionalnim pravilima o ispunjavanju uvjeta za primanje naknade. Tim naknadama ne smije se destimulirati brz povratak na tržište rada.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 29. Povelje svakome se jamči pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju. Člankom 34. Povelje potvrđuje se poštovanje prava na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu, među ostalim, u slučaju gubitka posla, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom. Njome se priznaje pravo na socijalnu sigurnost i socijalnu pomoć svim osobama koje zakonito žive u Europskoj uniji i kreću se po Europskoj uniji u skladu sa zakonodavstvom Unije i nacionalnim zakonima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

Člankom 147. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) propisano je da Europska unija pridonosi visokom stupnju zaposlenosti tako što potiče suradnju među državama članicama, podupire njihovo djelovanje i, ako je potrebno, dopunjuje ga. U skladu s člankom 153. stavkom 2. UFEU-a Unija ima ovlasti donositi mjere, među ostalim, u području integracije osoba isključenih s tržišta rada. Te mjere mogu uključivati direktive kojima se utvrđuju minimalni zahtjevi. Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu. Direktivama donesenima na temelju članka 153. UFEU-a izbjegava se uvođenje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja na način kojim bi se sprječavalo osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća.

c) Postojeće mjere

U Uredbi (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti¹⁰³ propisano je pravo na zadržavanje prava na novčana davanja za nezaposlenost tijekom razdoblja do najviše tri mjeseca, uz mogućnost produljenja za najviše šest mjeseci, za potpuno nezaposlenu osobu koja zadovoljava uvjete za pravo na davanja na nezaposlenost i koja odlazi u drugu državu članicu u potrazi za poslom.

U Preporuci Komisije 2008/867/EZ od 3. listopada 2008. o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada¹⁰⁴ traži se izrada integrirane, sveobuhvatne strategije za aktivno uključivanje osoba

¹⁰³ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti, SL L 166, 30.4.2004., str. 1.

¹⁰⁴ Preporuka Komisije od 3. listopada 2008. o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada, SL L307, 18.11.2008., str.11.

isključenih s tržišta rada koja se sastoji od kombinacije primjerene potpore dohotku, uključivih tržišta rada i pristupa kvalitetnim uslugama.

Europska mreža javnih službi za zapošljavanje (JSZ), osnovana Odlukom br. 573/2014/EU¹⁰⁵ Europskog parlamenta i Vijeća, služi kao platforma za uspoređivanje uspješnosti JSZ-ova na europskoj razini, utvrđivanje dobre prakse i poticanje uzajamnog učenja u cilju jačanja usluga aktivne potpore.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

U Stupu se navodi pravo nezaposlenih osoba na primjerenu potporu javnih službi za zapošljavanje. Takva potpora temelji se na ocjenjivanju, savjetovanju i usmjeravanju u potrazi za poslom te pri donošenju odluka o karijeri.

Nadalje, u Stupu je predviđeno da nezaposlene osobe imaju pravo na primjerena novčana davanja za nezaposlenost razumnog trajanja. Stupom se zahtijeva primjerena razina davanja u odnosu na zamijenjeni dohodak. Razinom zamjene trebali bi se održavati poticaji za brzi povratak na posao. Plaćanje davanja trebalo bi biti razumnog trajanja: važno je dati dovoljno vremena za traženje posla koji odgovara vještinama tražitelja zaposlenja i izbjegavati negativne poticaje kojima se odvraća od traženja posla. Neovisno o tome, davanja bi trebala biti u skladu s doprinosima i nacionalnim pravilima prihvatljivosti.

Odredbom su obuhvaćene sve nezaposlene osobe, među ostalim osobe koje su bile zaposlene kratko vrijeme i osobe koje su prethodno bile samozaposlene. Njezinim materijalnim područjem primjene obuhvaćena su doprinosna i nedoprinosna novčana davanja te pomoć za slučaj nezaposlenosti.

U Preporuci Vijeća od 3. listopada 2008. o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada već su predviđene smjernice za trajno preispitivanje poticaja za rad i odvratanje od rada u okviru poreznih sustava i sustava davanja. Novost je da se Stupom zahtijeva uključivanje tih poticaja u oblikovanje sustava davanja za nezaposlenost. Nadalje, naknade za nezaposlene povezuju se s potporom javnim službama za zapošljavanje.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Svaka država članica zadržava pravo definirati temeljna načela svojeg sustava socijalne sigurnosti. Za potrebe primjene Stupa pozivaju se države članice da, uz prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije, ažuriraju svoja pravila o pružanju novčanih davanja za nezaposlenost.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni

¹⁰⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32014D0573>

partneri mogu podupirati provedbu ovoga načela kolektivnim pregovaranjem i sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja i prvu fazu savjetovanja socijalnih partnera o inicijativi o „Pristupu socijalnoj zaštiti”¹⁰⁶ kako bi obuhvatila različite pristupe socijalnoj zaštiti radnika u tradicionalnom radnom odnosu i osoba zaposlenih na temelju nestandardnih ugovora te različitih vrsta samozaposlenih osoba. Savjetovanjem će biti obuhvaćen pristup naknadama za nezaposlene i službama za zapošljavanje.

Komisija će i dalje podupirati pregovore o prijedlogu predstavljenom u prosincu 2016. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti i Uredbe (EZ) br. 987/2009 o utvrđivanju postupka provedbe Uredbe (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća.¹⁰⁷ Prijedlogom se minimalno razdoblje tijekom kojeg nezaposlena osoba može tražiti naknadu za nezaposlene dok traži posao u drugoj državi članici produljuje s tri na šest mjeseci.

Europska mreža službi za zapošljavanje (mreža JSZ-ova) provodi projekt *Benchlearning* čiji je cilj poboljšati uspješnost JSZ-ova povezivanjem uspoređivanja utemeljenog na pokazateljima s uzajamnim učenjem u cilju boljeg pružanja aktivne potpore tražiteljima zaposlenja.

¹⁰⁶ COM (2017) 2610

¹⁰⁷ COM(2016) 815 final, 13.12.2006.

Minimalni dohodak

Svi koji nemaju dovoljno sredstava imaju pravo na primjeren minimalni dohodak koji omogućuje dostojan život u svim njegovim fazama te pravo djelotvornog pristupa potpornim dobrima i uslugama. Za one koji mogu raditi minimalni bi dohodak trebalo kombinirati s poticajima za (ponovno) uključivanje na tržište rada.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

U članku 34. stavku 3. Povelje potvrđuje se priznavanje i poštovanje prava, među ostalim, na socijalnu pomoć kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere za kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području integracije osoba koje su isključene s tržišta rada. Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu. U skladu s člankom 156. UFEU-a Komisija ima zadaću poticati suradnju među državama članicama i olakšavati koordinaciju njihovih djelovanja u svim područjima socijalne politike iz Glave X. UFEU-a.

c) Postojeće mjere

Preporukom Vijeća 92/441/EEZ o zajedničkim kriterijima o dostatnim resursima i socijalnoj pomoći u sustavima socijalne zaštite (koja se naziva „Preporukom o minimalnom dohotku”)¹⁰⁸ pozivaju se države članice da priznaju pravo na socijalnu pomoć i utvrđuju se načela i smjernice za provedbu tog prava.

Preporukom Komisije 2008/867/EZ¹⁰⁹ o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada pozivaju se države članice da kombiniraju prikladnu potporu dohotku s pristupom kvalitetnim uslugama i uključivim mjerama tržišta rada u integriranoj strategiji za aktivno uključivanje. Ovaj poziv državama članicama ponovljen je u Preporuci Vijeća od 15. veljače 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada¹¹⁰.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

¹⁰⁸ Preporuka Vijeća 92/441/EEZ od 24. lipnja 1992., SL L 245, 26.8.1992., str. 46.

¹⁰⁹ Preporuka Komisije 2008/867/EZ od 3. listopada 2008. o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada, SL L 307, 18.11.2008., str.11. koju je odobrilo Vijeće Europske unije 17. prosinca 2008.

¹¹⁰ Preporuka Vijeća od 15. veljače 2016. SL C 67, 20.2.2016., str. 1.

U Stupu se utvrđuje pravo svake osobe koja nema dovoljno sredstava na davanja u obliku minimalnog dohotka. U pogledu radno sposobnih osoba davanja bi trebalo kombinirati s poticajima za (ponovno) uključivanje na tržište rada. Njime se propisuje više nego Preporukom o minimalnom dohotku iz 1992. jer se izričito navodi pravo na minimalni dohodak kojim se osigurava dostojanstven život. Pojam „minimalnog dohotka”, koji se odnosi na određenu vrstu davanja, prvi puta se upotrebljava izričito i zamjenjuje općenitije pojmove poput „socijalne pomoći” ili „dovoljnih sredstava”.

Minimalnim dohotkom nastoji se spriječiti siromaštvo osoba koje ne zadovoljavaju uvjete za davanja iz sustava socijalne sigurnosti ili kojima je isteklo pravo na takva davanja, što je način borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Takvim davanjima trebao bi se osigurati i dostojanstven život u svim fazama života u kombinaciji s učinkovitim pristupom uslugama potpore. Ona su nedoprinosna, univerzalna i temelje se na provjeri materijalnog stanja. Njima se zahtijeva da osobe budu dostupne za rad ili da sudjeluju u aktivnostima u zajednici, ako su radno sposobne.

Važan element pri osiguravanju poticaja za rad jest da bi oblik davanja trebao biti u skladu s ostalim davanjima i da bi se njime trebali očuvati financijski poticaji za prihvatanje posla i stoga izbjegavati zapadanje korisnika minimalnog dohotka u zamku neaktivnosti. Takvi poticaji mogu se sastojati od toga da se od primatelja davanja zahtijeva da se koristi uslugama službe za zapošljavanje, kojima se, zajedno s ostalim uslugama potpore, može pridonijeti ponovnoj integraciji na tržište rada.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za provedbu smjernica i preporuka o socijalnoj zaštiti dogovorenih na razini Unije. U cilju primjene načela države članice pozivaju se da ažuriraju i prošire svoju praksu u pogledu oblikovanja i plaćanja davanja u obliku minimalnog dohotka.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

U preporukama po državama članicama u okviru postupka Europskog semestra za koordinaciju gospodarske politike, kojem pridonosi Odbor za socijalnu zaštitu, potiče se učinkovita uspostava sustava minimalnog dohotka. Otvorenom metodom koordinacije u Odboru za socijalnu zaštitu osigurava se koordinacija politika i prati napredak država članica. Financijski instrumenti Europske

unije i posebno Europski socijalni fond imaju važnu ulogu u podupiranju razvoja davanja u obliku minimalnog dohotka.

Komisija je pomagala državama članicama da poboljšaju svoje sustave minimalnih dohodaka s pomoću Europske mreže minimalnih dohodaka¹¹¹ koja je usmjerena na promicanje prikladnih i pristupačnih sustava minimalnog dohotka i širenje metodologije za usporedive referentne proračune među državama članicama.

¹¹¹ <https://emin-eu.net/what-is-emin/>

Dohodak u starosti i mirovine

a. Umirovljeni radnici i samozaposleni imaju pravo na mirovinu koja odgovara njihovim doprinosima i čini primjeren dohodak. Žene i muškarci imaju jednake mogućnosti za ostvarivanje prava na mirovinu.

b. Sve starije osobe imaju pravo na resurse koji im omogućuju dostojan život.

1. Pravna stečevina EU-a:

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 25. Povelje potvrđuje se priznavanje i poštovanje prava starijih osoba na dostojan život i neovisnost. Člankom 34. Povelje potvrđuje se poštovanje prava na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu, među ostalim, u slučaju ovisnosti ili starosti, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom te prava na davanja iz sustava socijalne sigurnosti i socijalne usluge u starosti. Člankom 23. jamči se ravnopravnost muškaraca i žena u svim područjima.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

Člankom 151. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) potvrđuje se da je jedan od ciljeva Unije i država članica, među ostalim, promicanje odgovarajuće socijalne zaštite. U skladu s člankom 153. stavkom 2. UFEU-a Unija ima ovlasti donositi mjere u području socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika. Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu. U skladu s člankom 156. UFEU-a Komisija je ovlaštena poticati suradnju među državama članicama i olakšavati koordinaciju njihovih djelovanja u svim područjima socijalne politike, uključujući u području socijalne sigurnosti.

Člankom 19. UFEU-a zakonodavna tijela Unije ovlašćuju se za poduzimanje odgovarajućih mjera u borbi protiv diskriminacije, među ostalim, na temelju spola. Člankom 157. stavkom 3. UFEU-a ovlašćuju se zakonodavna tijela Unije da donose mjere za osiguranje primjene načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada.

c) Postojeće mjere

Brojnim direktivama provodi se načelo jednakog postupanja prema muškarcima i ženama, među ostalim, u pogledu mirovina, obveznih sustava, sustava strukovnog i osobnog mirovinskog osiguranja.¹¹²

Uredbom (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti¹¹³ predviđa se zbrajanje razdoblja osiguranja i pravo na izvoz mirovina umirovljenika koji su radili u drugoj državi članici Unije.

Unija je donijela i direktive o sustavima strukovnog mirovinskog osiguranja, posebno u prekograničnim situacijama.¹¹⁴

Preporukom Vijeća 92/442/EEZ o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite¹¹⁵ obuhvaćeno je socijalno osiguranje radnika u pogledu bolesti, rodiljnog dopusta, nezaposlenosti, nesposobnosti za rad, minimalnog dohotka za starije osobe i socijalne zaštite obitelji.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se poziva na primjerene mirovine za radnike i samozaposlene osobe. Stoga se Stupom proširuje postojeća pravna stečevina jer se primjenjuje i na samozaposlene osobe. U njemu se poziva i na jednake mogućnosti žena i muškaraca da stječu prava na starosnu mirovinu. Trenutačno žene imaju niže mirovine od muškaraca zbog utjecaja nižih plaća na evidenciju doprinosa, zbog češćeg rada s nepunim i kraćim radnim vremenom te zbog više prekida u karijeri zbog obveza skrbi. Stoga je u cilju stvaranja jednakih mogućnosti za izgradnju prava na starosnu mirovinu potrebno uvesti, u kombinaciji s mjerama tržišta rada i ravnoteže između profesionalnog i privatnog života, jednaku dob odlaska u mirovinu i odgovarajuće kreditiranje mirovinskih prava za razdoblja njege. Stupom se proširuje Preporuka iz 1992. jer se poziva na stvaranje jednakih mogućnosti žena i muškaraca u pogledu stjecanja mirovinskih prava.

Stupom se poziva na osiguravanje primjerenog dohotka u starosti neovisno o vrsti mirovinskog sustava. Njime su stoga obuhvaćena sva tri stupa mirovinskog sustava. Povrh državnih mirovinskih

¹¹² Direktiva 79/7/EEZ o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti, SL L 6, 10.1.1979., str. 24. Direktiva 2006/54/EZ o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka) SL L 2004, 26.7.2006., str. 23. Direktiva Vijeća 2004/113/EZ o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga SL L 373, 21.12.2004., str. 37.

¹¹³ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti, SL L 166, 30.4.2004., str. 1.

¹¹⁴ Direktiva Vijeća 98/49/EZ od 29. lipnja 1998. o zaštiti prava na dopunsku mirovinu zaposlenih i samozaposlenih osoba koje se kreću unutar Zajednice, SL L 209, 25.7.1998., str. 46.; Direktiva 2014/50/EU o minimalnim zahtjevima za poboljšanje mobilnosti radnika među državama članicama unaprjeđivanjem stjecanja i očuvanja prava na dopunsku mirovinu, SL L 128, 30.4.2014., str.1.; Direktiva (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje (IORP-ovi) SL L 354, 23.12.2016., str.37.

¹¹⁵ Preporuka Vijeća 92/442/EEZ od 27. srpnja 1992. o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite, SL L 245, 26.8.1992., str. 49.

sustava sve važniji postaju financirani sustavi dopunskih mirovina. Olakšavanje i poticanje cjeloživotne štednje za mirovinu, uključujući fiskalne poticaje, važna su prateća mjera.

Odredbe Stupa primjenjuju se na potporu dohotku za starije osobe neovisno o obliku potpore. Njima se nastoji spriječiti siromaštvo u starosti i održati standard života umirovljenika. Preporukom iz 1992. o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite obuhvaćeni su zaštita od siromaštva i održavanje prihoda. Međutim, načelom se utvrđuju veći zahtjevi jer se spominje *pravo* na mirovinu kojom se osigurava primjereni dohodak.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadržavaju pravo definirati temeljna načela svojeg sustava socijalne sigurnosti. Pozivaju se da prilagode svoja pravila kako bi, uz prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije, mogle provoditi Načelo.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja i prvu fazu savjetovanja socijalnih partnera o inicijativi o „Pristupu socijalnoj zaštiti”¹¹⁶ kako bi obuhvatila različite pristupe socijalnoj zaštiti radnika u tradicionalnom radnom odnosu i osoba zaposlenih na temelju nestandardnih ugovora i različitih vrsta samozaposlenosti. Savjetovanjem će se obuhvatiti radna prava i načini na koje se može osigurati prenosivost i transparentnost mirovinskih prava pri promjeni poslodavca, vrste ugovora ili pri prelasku na samozaposlenost.

Iako su javni mirovinski sustavi okosnica potpore dohotku u starosti, sustavima dopunskih mirovina također se može pridonijeti primjerenijoj zaštiti dohotka. U svom Akcijskom planu o tržištima kapitala od 30. rujna 2015. Komisija se obvezala analizirati načine za povećanje izbora za mirovinsku štednju i izgradnju tržišta EU-a za osobne mirovine. Priprema se zakonodavna inicijativa kojom će se uz domaće osobne mirovinske sustave stvoriti paneuropske osobne mirovine.

¹¹⁶ COM (2017) 2610

Zdravstvena skrb

Svi imaju pravo pravovremenog pristupa pristupačnoj i kvalitetnoj preventivnoj i kurativnoj zdravstvenoj skrbi.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 35. Povelje svakome se priznaje pravo na liječenje i pravo na pristup preventivnoj zdravstvenoj zaštiti pod uvjetima utvrđenima nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika.

Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

U skladu s člankom 168. stavkom 2. UFEU-a Unija potiče suradnju među državama članicama u području ljudskog zdravlja i, prema potrebi, podupire njihova djelovanja. Komisija može, u suradnji s državama članicama, poduzimati korisne inicijative za promicanje koordinacije među državama članicama u tom području, posebno inicijative usmjerene na uspostavu smjernica i pokazatelja, organiziranje razmjene dobre prakse i pripremu nužnih elemenata za povremeno praćenje i evaluaciju. Člankom 168. stavcima 1. i 7. UFEU-a predviđeno je da se djelovanjem Unije dopunjuju nacionalne politike i poštuju odgovornosti država članica i ono je usmjereno na poboljšanje javnog zdravlja, sprječavanje fizičkih i psihičkih oboljenja i uklanjanje izvora opasnosti za fizičko i psihičko zdravlje.

Člankom 48. UFEU-a zahtijeva se od zakonodavnih tijela Unije da donose mjere u području socijalne sigurnosti koje su nužne za osiguravanje slobode kretanja radnika između država članica.

c) Postojeće mjere

Zakonodavstvom EU-a o farmaceutskim proizvodima¹¹⁷ i tvarima ljudskog podrijetla¹¹⁸ utvrđuju se zajednički standardi za dostupnost, kvalitetu i sigurnost tih proizvoda na cijelom unutarnjem tržištu EU-a.

¹¹⁷ Direktiva 2001/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 6. studenoga 2001. o zakoniku Zajednice o lijekovima za humanu primjenu; Uredba (EZ) br. 726/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o utvrđivanju postupaka odobravanja primjene i postupaka nadzora nad primjenom lijekova koji se rabe u humanoj i veterinarskoj medicini, te uspostavi Europske agencije za lijekove (pročišćeni tekst: 5.6.2013.)

Preporukom Vijeća 92/442/EEZ¹¹⁹ pozivaju se države članice da osiguraju, među ostalim, pod uvjetima koje je odredila svaka država članica, pristup nužnoj zdravstvenoj skrbi i sredstvima kojima se nastoji spriječiti bolest svih osoba koje su zakonski rezidenti.

Preporukom Vijeća od 9. lipnja 2009.¹²⁰ uspostavlja se suradnja u području sigurnosti pacijenata i povezanih standarda, uključujući sprječavanje i kontrolu infekcija povezanih sa zdravstvenom skrbi.

Uredbom (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti¹²¹ obuhvaćen je, među ostalim, pristup mobilnih građana zdravstvenoj zaštiti. Nadalje, Direktivom 2011/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća¹²² propisana su pravila kojima se nastoji olakšati primanje prekogranične zdravstvene zaštite u Uniji.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se uspostavlja opće pravo pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i liječenju. Njime se nadilazi članak 35. Povelje jer se zahtijeva pravodobni pristup zdravstvenoj zaštiti i predviđa se da bi ona trebala biti pristupačna i dobre kvalitete.

Pravodobni pristup znači da svatko može pristupiti zdravstvenoj zaštiti kada mu je potrebna. Za provedbu načela potrebna je uravnotežena zemljopisna lokacija objekata zdravstvene zaštite i zdravstvenih djelatnika te politike za skraćivanje dugotrajnih razdoblja čekanja.

Pristupačna zdravstvena zaštita znači da ljudima ne bi smjelo biti onemogućeno korištenje zdravstvenom zaštitom zbog troška.

Odredba Stupa o zdravstvenoj zaštiti uključuje pravo na kvalitetnu zdravstvenu zaštitu, što znači da bi zdravstvena zaštita trebala bi relevantna, primjerena, sigurna i učinkovita.

Naposljetku, preventivna i kurativna zdravstvena zaštita znači pristup liječenju i uslugama zdravstvene zaštite, uključujući promicanje zdravlja i sprječavanje bolesti.

¹¹⁸ https://ec.europa.eu/health/blood_tissues_organs/policy_en

¹¹⁹ Preporuka Vijeća 92/442/EEZ od 27. srpnja 1992. o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite, SL L 245, 26.8.1992., str. 49.

¹²⁰ Preporuka Vijeća od 9. lipnja 2009. o sigurnosti pacijenata, uključujući sprečavanje i kontrolu infekcija povezanih sa zdravstvenom skrbi, SL C 151, 3.7.2009.

¹²¹ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti, SL L 166, 30.4.2004., str. 1.

¹²² Direktiva 2011/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2011. o primjeni prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj skrbi, SL L 88, 4.4.2011., str. 45. – 65.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za definiciju svojih politika zdravstvene zaštite i za organizaciju i pružanje usluga zdravstvene zaštite i medicinske njege i zadržavaju pravo definirati temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti. Pozivaju se da prilagode svoja pravila kako bi, uz prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije, mogle provoditi Načelo.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Direktivom 2011/24/EU uspostavlja se suradnja među sustavima zdravstvene zaštite država članica u cilju rješavanja zajedničkih izazova poput pristupa zdravstvenoj skrbi, posebno u okviru nedavno pokrenutih europskih referentnih mreža, suradnje na procjeni zdravstvene tehnologije i suradnje u mreži e-zdravlje i unutar jedinstvenog digitalnog tržišta.

Uključenost osoba s invaliditetom

Osobe s invaliditetom imaju pravo na potporu dohotku koja im omogućuje dostojan život, usluge koje im omogućuju sudjelovanje na tržištu rada i u društvu te radno okruženje prilagođeno njihovim potrebama. 18 .

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 21. Povelje zabranjuje se bilo kakva diskriminacija, među ostalim, na temelju invaliditeta.

Člankom 26. Povelje priznaje se pravo osoba s invaliditetom da imaju koristi od mjera čija je svrha osigurati njihovu neovisnost, društvenu i profesionalnu integraciju i sudjelovanje u životu u zajednici.

Člankom 24. Povelje priznaje se pravo na davanja u okviru sustava socijalne sigurnosti i usluge u slučajevima kao što su ovisnost ili prekid radnog odnosa.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti poduzimati odgovarajuće mjere za suzbijanje diskriminacije, među ostalim, na temelju invaliditeta.

U skladu s člankom 153. UFEU-a Unija ima ovlasti donositi mjere, uključujući direktive kojima se utvrđuju minimalni zahtjevi, kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u područjima, među ostalim, poboljšanja radne okoline radi zaštite zdravlja i sigurnosti radnika, radnih uvjeta, socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika i integracija osoba isključenih s tržišta rada. Na temelju članka 153. UFEU-a Unija ima ovlasti podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica i u području borbe protiv socijalne isključenosti.

c) Postojeće mjere

Unija je stranka Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UNCRPD)¹²³, kao međunarodnog pravno obvezujućeg instrumenta kojim se utvrđuju minimalni standardi za prava osoba s invaliditetom. Stranke Konvencije su i 27 država članica Unije¹²⁴. UNCRPD-om se zahtijeva od njegovih stranaka da donose odgovarajuće mjere za provedbu prava priznatih u Konvenciji, uključujući pravo osoba s invaliditetom na rad na jednakoj osnovi s drugima, na jednaki standard života, na neovisni život i na uključenost u zajednicu.

Direktivom Vijeća 2000/78/EZ¹²⁵ (Direktiva o jednakom pristupanju pri zapošljavanju) zabranjuje se diskriminacija na temelju, među ostalim, invaliditeta u pogledu pristupa zapošljavanju, samozapošljavanju, obavljanju zanimanja i strukovnom osposobljavanju. Njome se zahtijeva od poslodavaca da osiguraju razumnu prilagodbu, što znači da prema potrebi u određenoj situaciji

¹²³ Odluka Vijeća od 26. studenoga 2009. o sklapanju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom od strane Europske zajednice, SL L 23, 27.1.2010., str. 35.

¹²⁴ Osim Irske koja dovršava postupak ratifikacije.

¹²⁵ Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, SL L 303, 2.12.2000., str. 16.

poduzmu odgovarajuće mjere kako bi se osobi s invaliditetom omogućio pristup zapošljavanju, sudjelovanje ili napredovanje na radu ili usavršavanje, ako takve mjere za poslodavca ne predstavljaju nerazmjerni teret.

Ključni elementi UNCRPD-a uključeni su u Europsku strategiju za osobe s invaliditetom 2010. – 2020.,¹²⁶ kojom Komisija promiče sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu i na tržištu rada, dostojne uvjete života i socijalnu uključenost. Nadalje, odredbe koje se odnose na osobe s invaliditetom uključene su u sektorsko zakonodavstvo Unije u području prometa, telekomunikacija, zaštite potrošača, državnih potpora, javne nabave ili zdravlja i sigurnosti.

Nadalje, Komisija potiče države članice da osiguraju da osobe s posebnim potrebama primaju potporu u okviru općeg obrazovnog sustava. Ona to većinom čini uz pomoć Europske agencije za posebne potrebe i uključivo obrazovanje koja je osnovana 1996. Agencija podupire reforme na nacionalnoj razini s pomoću dugoročne suradnje, razmjene stručnosti i znanja te izravnog dobrovoljnog rada s ministarstvima obrazovanja. Agencija svojim revizijama pomaže državama članicama da zadovolje međunarodne standarde utvrđene u Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom, posebno u članku 24. Sredstvima iz programa Erasmus+ Komisija podupire i konkretne projekte kojima se promiče uključivo obrazovanje.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stup se temelji na holističkom pristupu invaliditetu koji je utemeljen na ljudskim pravima i sadržan u UNCRPD-u, te koji se temelji na poštovanju *dostojanstva*, pojedinačne autonomije i neovisnosti osoba s invaliditetom, njihovom potpunom i učinkovitom sudjelovanju i uključenosti u društvu na jednakoj osnovi s ostalima te na jednakim prilikama.

U Stupu se ističe pravo na *potporu dohotku* kao jedan od elemenata socijalne zaštite, na usluge kojima se osobama s invaliditetom omogućuje sudjelovanje na tržištu rada i u društvu i na *prilagođeno radno okruženje* kao ključne mjere kojima se osobama s invaliditetom omogućuje pristup drugim pravima utvrđenima u načelima Stupa i uživanje potpune jednakosti i uključenosti na poslu i u društvu. Budući da se u načelu navodi nužna, uzajamno podupiruća kombinacija tih mjera, njime se nadilazi postojeća pravna stečevina.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice odgovorne su za prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije. Države članice koje su ratificirale UNCRPD odgovorne su za njegovu potpunu provedbu u pitanjima pod njihovom nadležnošću. Prethodno navedene mjere Unije sadržavaju minimalne standarde, a države

¹²⁶ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Europska strategija za osobe s invaliditetom 2010. – 2020.: Obnovljena posvećenost Europi bez granica, COM(2010) 636 final.

članice pozivaju se da učine i više nego što je određeno tim pravilima radi provedbe načela, među ostalim poduzimanjem pozitivnih mjera za osiguravanje uključenosti osoba s invaliditetom na jednakoj osnovi s ostalima. Države članice pritom bi se trebale savjetovati s osobama s invaliditetom i aktivno ih u to uključiti.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Komisija nastavlja podupirati pregovore za donošenje predloženog Europskog akta o pristupačnosti¹²⁷ čiji je cilj osigurati pristupačnost određenih proizvoda i usluga na unutarnjem tržištu i tako olakšati zapošljavanje osoba s invaliditetom i njihovo sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Komisija će, kao središnja točka za provedbu UNCRPD-a na razini Unije, nastaviti uključivati pitanja povezana s invaliditetom u sve relevantne politike i zakonodavstvo Unije, uključujući u sva relevantna područja Europskog stupa socijalnih prava.

Komisija će također nastaviti podupirati pregovore kako bi zakonodavna tijela Unije donijela njezin prijedlog Direktive Vijeća za proširenje zaštite od diskriminacije na temelju, među ostalim, invaliditeta¹²⁸ na socijalnu zaštitu, među ostalim socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, socijalne povlastice i pristup robi i uslugama koji su dostupni javnosti, uključujući stanovanje.

¹²⁷ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o usklađivanju zakona, propisa i administrativnih odredaba država članica u pogledu zahtjeva za pristupačnost proizvoda i usluga - COM(2015) 615 final - 2015/0278 (COD).

¹²⁸ Prijedlog Direktive Vijeća o primjeni načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili spolnu orijentaciju {SEC(2008) 2180} {SEC(2008) 2181}.

Dugotrajna skrb

Svi imaju pravo na pristupačne i kvalitetne usluge dugotrajne skrbi, osobito na usluge skrbi u vlastitom domu i u zajednici.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Člankom 25. Povelje priznaju se i poštuju prava starijih osoba na dostojan život i neovisnost te na sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu. Člankom 26. Povelje priznaje se i poštuje pravo osoba s invaliditetom da imaju koristi od mjera čija je svrha osigurati njihovu neovisnost, društvenu i profesionalnu integraciju i sudjelovanje u životu u zajednici. Člankom 34. potvrđuje se poštovanje prava na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu, među ostalim, u slučaju bolesti, nesreća pri radu, ovisnosti ili starosti, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika, borbe protiv društvene isključenosti i modernizacije sustava socijalne zaštite.

Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

c) Postojeće mjere

Preporukom Vijeća 92/442/EEZ o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite¹²⁹ pozivaju se države članice da poduzmu odgovarajuće mjere u području socijalne sigurnosti vodeći računa o posebnim potrebama starijih kada oni ovise o vanjskoj njezi i uslugama. Preporukom Komisije 2008/867/EZ o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada¹³⁰ preporučuje se da bi države članice trebale pružati takve usluge, koje su od ključne važnosti za podupiranje aktivnih gospodarskih politika uključivanja, uključujući usluga dugoročne njege.

¹²⁹ Preporuka Vijeća 92/442/EEZ od 27. srpnja 1992. o konvergenciji ciljeva i politika socijalne zaštite, SL L 245, 26.8.1992., str. 49.

¹³⁰ Preporuka Komisije (2008/867/EZ) o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada SL L 307, 18.11.2008., str.11. – 14.

Uredbom (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti¹³¹ obuhvaćen je, među ostalim, pristup mobilnih građana davanjima za dugotrajnu njegu.

Europskim strukturnim i investicijskim fondovima osiguravaju se državama članicama sredstva za sufinanciranje ulaganja u socijalne usluge i zdravstvenu skrb, čime se pridonosi preusmjeravanju s modela usmjerenog na bolnice i ustanove na njegu u zajednici i integrirane usluge. Fondovima se podupire iz razvoj usluga dugoročne njege osposobljavanjem službenih njegovatelja.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se prvi puta na razini Unije potvrđuje pravo osoba ovisnih o njezi na dugotrajnu njegu. Njime se poziva na pružanje kvalitetnih usluga kojima bi se pomoglo osjetljivim ili ovisnim osobama da zadrže svoj zdravstveni ili funkcionalni status što dulje moguće i da povećaju svoju neovisnost. Nadalje, Stupom se zahtijeva pristupačnost usluga njege jer formalne usluge njege mogu donositi znatne financijske troškove zbog čega se ne zadovoljavaju potrebe mnogih osoba koje ovise o njezi. Iako je u Povelji o temeljnim pravima propisano da bi starije osobe trebale imati pravo na dostojanstven i neovisan život, za primjenu tog prava od ključne su važnosti pristupačnost, prikladnost i kvaliteta tih usluga.

Stupom se daje prednost uslugama njege u kući (koja se pruža u kući osobe kojoj je potrebna njega) i njege unutar zajednice (raspon usluga njege izvaninstitucionalnog karaktera) i stoga on ide korak dalje od Preporuke Komisije iz 2008. o aktivnom uključivanju. Razvojem usluga u zajednici pomaže se osobama kojima je potrebna dugotrajna njega i osobama s invaliditetom da žive neovisno i da budu uključene u zajednicu¹³². Time se obično poštuju želje osoba kojima je potrebna njega da što dulje moguće žive neovisno.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadržavaju pravo definirati temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti. Pozivaju se da prilagode svoja pravila kako bi, uz prenošenje i provedbu pravila donesenih na razini Unije, mogle provoditi Načelo.

Na razini Unije obavlja se savjetovanje sa socijalnim partnerima u skladu s člankom 154. UFEU-a o mogućim inicijativama utemeljenima na članku 153. UFEU-a i oni mogu potpisivati sporazume koji se, na njihov zahtjev, mogu provoditi na razini Unije u skladu s člankom 155. UFEU-a. Socijalni partneri mogu također prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

¹³¹ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti, SL L 166, 30.4.2004., str. 1.

¹³² U skladu s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Uz Europski stup socijalnih prava Komisija predstavlja inicijativu „Novi početak za podupiranje ravnoteže između privatnog i poslovnog života roditelja i njegovatelja”. Njome se predlažu zakonodavne mjere i mjere politike kojima se nastoji olakšati uzimanje roditeljskog dopusta ženama i muškarcima, uvesti očinski dopust i dopust za njegovatelje, poticati uporaba fleksibilnog radnog vremena i osigurati više različitih mogućnosti za skrb o djeci te ukloniti opterećujući gospodarski čimbenici kao što su pretjerani porezi i davanja kojima se drugi članovi obitelji koji bi mogli zarađivati dohodak, najčešće žene, odvrćaju od ulaska na tržište rada.

Komisija nastavlja podupirati pregovore o prijedlogu predstavljenom u prosincu 2016. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti i Uredbe (EZ) br. 987/2009 o utvrđivanju postupka provedbe Uredbe (EZ) br. 883/2004¹³³. Tim se prijedlogom nastoji uspostaviti usklađeni režim za koordinaciju davanja za dugotrajnu njegu u prekograničnim situacijama.

¹³³ COM(2016) 815 final, 13.12.2006.

Stanovanje i pomoć beskućnicima

a. Onima kojima je to potrebno omogućuje se pristup socijalnim stanovima ili kvalitetnoj pomoći za stanovanje.

b. Ranjive osobe imaju pravo na primjerenu pomoć i zaštitu od prisilnih deložacija.

c. Osiguravaju se primjerena skloništa i usluge za beskućnike radi promicanja njihove socijalne uključenosti.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

U članku 34. stavku 3. Povelje potvrđuje se priznavanje i poštovanje prava, među ostalim, na stambenu pomoć kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 153. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) Unija ima ovlasti donositi mjere kojima će podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području socijalne sigurnosti i socijalne zaštite radnika, borbe protiv društvene isključenosti i modernizacije sustava socijalne zaštite. U skladu s člankom 156. UFEU-a Komisija ima zadaću poticati suradnju među državama članicama i olakšavati koordinaciju njihovih djelovanja u svim područjima socijalne politike iz Glave X. UFEU-a.

Člankom 153. stavkom 4. predviđeno je da odredbe donesene u skladu s člankom 153. UFEU-a ne utječu na pravo država članica da definiraju temeljna načela svojih sustava socijalne sigurnosti i ne smiju znatno utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

c) Postojeće mjere

Preporukom Komisije 2008/867/EZ o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada¹³⁴ propisuje se da bi države članice trebale pružati usluge koje su od ključne važnosti za podupiranje politika društvenog uključivanja, na primjer stambene pomoć i socijalnih stanova. Preporukom Komisije 2013/112/EU o ulaganju u djecu: prekidanje začaranog kruga djece u nepovoljnom položaju¹³⁵ obuhvaćeni su stambeni i životni uvjeti siromašne djece. U Okviru EU-a za nacionalne strategije integracije Roma¹³⁶ stanovanje se priznaje kao ključno područje intervencije za uključivanje Roma u nepovoljnom položaju. Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom priznaje se pravo osoba s invaliditetom i njihovih obitelji na primjereni životni standard, među ostalim na primjereni

¹³⁴ SL L 307, 18.11.2008., str. 11.

¹³⁵ Preporukom Komisije 2013/112/EU od 20. veljače 2013. o ulaganju u djecu: prekidanje začaranog kruga djece u nepovoljnom položaju, SL L 59, 2.3.2013., str. 5. – 16.

¹³⁶ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Okvir EU-a za nacionalne strategije integracije Roma do 2020., COM(2011) 173 final.

smještaj i na pristup javnim stambenim programima. Konvencijom se pozivaju njezine stranke da poduzmu odgovarajuće mjere za osiguravanje pristupačnosti stambenog prostora.

U pogledu pristupa stanovanju, u zakonodavstvu Unije propisana je posebna zaštita posebno ranjivih osoba, na primjer maloljetnika bez pratnje, tražitelja azila i izbjeglica. U Direktivi 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela¹³⁷ predviđeno je pružanje utočišta ili bilo kojeg drugog prikladnog privremenog smještaja.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom su prvi puta na razini Unije na sveobuhvatan način obuhvaćeni različiti aspekti prava na stanovanje.

Dok je Poveljom o temeljnim pravima predviđeno pravo na stambenu pomoć i na dostojan život svih osoba koje nemaju dovoljno sredstava, načelom 19.a dalje se upućuje na pružanje stambene potpore u naravi, odnosno socijalnih stanova. Trebalo bi osigurati socijalne stanove ili stambenu pomoć: materijalno područje primjene načela uključuje niz mogućnosti u pogledu pružanja potpore u pogledu stanovanja i obuhvaća, na primjer, davanja za stanovanje, potporu dohotku, jamstva za iznajmljivanje i porezne olakšice.

Osobno područje primjene ove odredbe također je šire od Povelje jer uključuje stambenu pomoć *svima kojima je ona potrebna*, ne samo onima koji nemaju dovoljno sredstava već i onima s posebnim potrebama – zbog invaliditeta, raspada obitelji i slično.

Kada je riječ o pomoći ranjivim osobama u slučaju deložacije, Stup predstavlja znatno pojačanje prava na stanovanje, a posebno sigurnosti stanovanja. Ranjive osobe mogu biti ugroženi stanari i izvlašteni vlasnici kojima prijeti deložacija. Načelom se zahtijeva pružanje pomoći i zaštite, na primjer pristupačnog pravnog zastupanja, odvjetničke pomoći i posredovanja, ili zaštitnih mjera, na primjer pristup sustavima upravljanja dugovanjima, u cilju ublažavanja rizika od beskućništva. Načelom se istodobno uzimaju u obzir interesi kućepazitelja i u opravdanim, zakonitim slučajevima.

Nadalje, Stupom se uspostavlja univerzalni pristup svih beskućnika odgovarajućem utočištu. Primjereno stanovanje može podrazumijevati sigurnost stambenog prava, pristupačnost, primjerenost za stanovanje, dostupnost, lokaciju i kulturnu prikladnost. Načelom se nameću i viši zahtjevi promicanjem ponovne integracije beskućnika u društvo ponudom socijalnih usluga.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice

¹³⁷ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, SL L 315, 14.11.2012., str. 57.

Pozivaju se države članice da za potrebe provedbe načela donesu mjere, posebno nacionalne, regionalne ili lokalne mjere za pružanje stanovanja, novčane potpore i potpore u naravi, kako bi podržale univerzalan i brz pristup utočištu osobama u svim vrstama hitnih situacija te pojačale pokrivenost i kapacitet pomoćnih socijalnih usluga.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

Reforma sustava socijalnih stanova, dostupnost i pristupačnost stanova te učinkovitost doplata za troškove stanovanja prate se i ocjenjuju u okviru postupka Europskog semestra. Otvorenim metodom koordinacije u Odboru za socijalnu zaštitu osigurava se koordinacija politika i prati napredak država članica.

Provedba načela podupirat će se fondovima Unije, među ostalim Europskim fondom za strateška ulaganja u pogledu ulaganja u socijalne stanove, Europskim fondom za regionalnu infrastrukturu u pogledu stambene infrastrukture, Europskim socijalnim fondom u pogledu socijalnih usluga i Fondom europske pomoći za najpotrebitije u pogledu pomoći u hrani za beskućnike. Europska unija također financijski podupire niz organizacija civilnog društva koje su aktivne u području promicanja socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva, uključujući organizacije koje se bave beskućništvom.

Dostupnost osnovnih usluga

Svi imaju pravo pristupa kvalitetnim osnovnim uslugama, uključujući vodu, kanalizaciju, energiju, prijevoz, financijske usluge i digitalnu komunikaciju. Potpora pristupu takvih uslugama dostupna je onima kojima je potrebna.

1. Pravna stečevina Unije

a) Povelja Europske unije o temeljnim pravima

U članku 36. Povelje predviđeno je da Unija priznaje i poštuje pristup uslugama od općeg gospodarskog interesa kako je predviđeno nacionalnim zakonodavstvima i praksom te u skladu s Ugovorom o funkcioniranju Europske unije, u cilju promicanja socijalne i teritorijalne kohezije Unije.

b) Zakonodavne ovlasti i njihova ograničenja

U skladu s člankom 151. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) jedan od glavnih ciljeva Unije i njezinih država članica jest osigurati odgovarajuću socijalnu zaštitu i boriti se protiv isključenosti. U članku 14. UFEU-a predviđeno je da Unija i njezine države članice, svaka u okviru svojih ovlasti i unutar područja primjene Ugovora, osiguravaju da se uslugama od općeg gospodarskog interesa ostvaruje njihova misija. Protokolom 26. priznaje se ključna uloga i široko diskrecijsko pravo nacionalnih, regionalnih i lokalnih tijela u pružanju, naručivanju i organiziranju tih usluga i njihova raznolikost u Uniji. U tom Protokolu također se ističe da su vrijednosti kvalitete, sigurnosti i financijske dostupnosti, jednak tretman i promicanje univerzalnog pristupa i prava korisnika zajedničke vrijednosti Unije u pogledu usluga od općeg gospodarskog interesa. U Izjavi 22. priloženoj Ugovoru iz Amsterdama navedeno je da institucije Unije moraju pri izradi mjera u skladu s člankom 114. UFEU-a uzeti u obzir potrebe osoba s invaliditetom. U članku 106. UFEU-a propisano je da poduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa podliježu pravilima sadržanima u Ugovorima, a osobito pravilima o tržišnom natjecanju, i to u mjeri u kojoj primjena takvih pravila ne sprečava, de iure ili de facto, obavljanje posebnih zadataka koje su im povjerene.

c) Postojeće mjere

Komisija je u svojem Okviru za kvalitetu¹³⁸ već u načelu prepoznala važnost usluga od općeg gospodarskog interesa kao temelja europskog socijalnog modela i svoju opredijeljenost da svim građanima osigura pristup osnovnim uslugama. Kako bi se objasnilo pravno okruženje za pružanje takvih usluga, zakonodavstvo o državnim potporama i javnoj nabavi (koncesije) pojednostavnjeno je i pojašnjeno u korist javnih tijela i krajnjih korisnika. Novim skupovima pravila javnim tijelima i poduzećima osigurava se veća pravna sigurnost i pojednostavnjenje¹³⁹.

¹³⁸ Okvir za kvalitetu usluga od općeg interesa u Europi, COM(2011) 900 final

¹³⁹ http://ec.europa.eu/services_general_interest/index_en.htm

Sektorskim zakonodavstvom donesenim na razini Unije uvijek se pažljivo uzimala u obzir potreba za povećanjem tržišnog natjecanja i uporabom tržišnih mehanizama ta potreba da svi građani stalno imaju pristup kvalitetnim osnovnim uslugama po cijenama koje si mogu priuštiti. To je bio slučaj, na primjer, u mrežnim industrijama od telekomunikacija do prometa. U području *elektroničkih komunikacija*, na primjer, Direktivom 22/2002 Europskog parlamenta i Vijeća ¹⁴⁰ (Direktiva o univerzalnoj usluzi) osigurava se da su liberalizacija usluga i povećanje tržišnog natjecanja popraćeni regulatornim okvirom kojim se osigurava pružanje unaprijed određenog minimalnog skupa usluga krajnjim korisnicima po pristupačnoj cijeni.

U području *željezničkog prometa*, u Uredbi Komisije (EU) 1307/2007¹⁴¹ definirano je kako nadležna tijela mogu djelovati kako bi zajamčila pružanje usluga od općeg interesa koje su, među ostalim, brojnije, sigurnije, kvalitetnije ili se pružaju po nižem trošku nego što bi omogućile samo tržišne snage. Uredbom (EU) 2338/2016 Europskog parlamenta i Vijeća o otvaranju tržišta za usluge domaćeg željezničkog prijevoza putnika¹⁴² (obveza obavljanja javnih usluga (PSO)), izmjenjuje se prethodna Uredba o dodjeli ugovora o javnim uslugama utvrđivanjem jasnijih pravila o navođenju obveza javnih usluga i njihova područja primjene i novi okvir kojim se željezničkim prijevoznici jamče nediskriminacijski uvjeti pristupa voznom parku željezničkih vozila, čime će ih se potaknuti na sudjelovanje u natječajnim postupcima za sklapanje ugovora o pružanju javnih željezničkih usluga.

U *energetskom sektoru* obveza univerzalne usluge uključena je u Direktivu 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća¹⁴³ (Direktiva o električnoj energiji) u kojoj je jasno navedeno da bi građani Unije i, u slučajevima u kojima to države članice smatraju odgovarajućim, mala poduzeća trebali imati mogućnost uživanja obveza javne usluge, posebno što se tiče sigurnosti opskrbe i transparentnih, nediskriminacijskih i razumnih cijena.

Vodna politika Unije temelji se na načelu da je pristupačnost vodnih usluga od ključne važnosti. Nacionalna nadležna tijela nadležna su za donošenje / provedbu konkretnih mjera potpore za zaštitu osoba u nepovoljnom položaju i za rješavanje problema vodnog siromaštva (s pomoću, na primjer, mjera kojima se osigurava potpora kućanstvima s niskim prihodima ili utvrđivanjem obveza javne usluge).¹⁴⁴

¹⁴⁰ Direktiva 2002/22/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi s elektroničkim komunikacijskim mrežama i uslugama (Direktiva o univerzalnoj usluzi), SL L 108, 24.4.2002., str. 51.

¹⁴¹ Uredba Komisije (EZ) br. 1307/2007 od 8. studenoga 2007. kojom se utvrđuju standardne uvozne vrijednosti za određivanje uvozne cijene određenog voća i povrća, SL L 291, 9.11.2007., str. 1.

¹⁴² Uredba (EU) 2016/2338 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1370/2007 u pogledu otvaranja tržišta za usluge domaćeg željezničkog prijevoza putnika, SL L 354, 23.12.2016., str. 22.

¹⁴³ Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ, SL L 211, 14.8.2009., str. 55.

¹⁴⁴ Direktiva o vodi za piće (Direktiva 98/83/EZ) odnosi se na kvalitetu vode namijenjene za ljudsku potrošnju. Njome se nastoji zaštititi ljudsko zdravlje o negativnih učinaka onečišćenja vode namijenjene za ljudsku potrošnju osiguravanjem njezina zdravlja i čistoće.

U *financijskom* sektoru Direktivom 2014/92 Europskog parlamenta i Vijeća¹⁴⁵ dopušta se potrošačima u Europi da otvore račun za plaćanje kod bilo kojeg pružatelja platnih usluga u Uniji, neovisno o državi članici u kojoj imaju prebivalište. Nadalje, potrošači imaju pravo pristupa računu za plaćanje s osnovnim uslugama (koje uključuju podizanje novca, bankovni prijenos i debitnu karticu) neovisno o državi članici boravišta ili osobnoj financijskoj situaciji.

2. Područje primjene Europskog stupa socijalnih prava i promjene koje se njime uvode

Stupom se utvrđuje pravo na osnovne usluge i navode neke od tih usluga koje su najvažnije u svakodnevnom životu. Države članice zadržavaju nadležnost za definiranje, organizaciju, pružanje i financiranje takvih usluga na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Međutim, činjenicom da bi osnovne usluge, uključujući usluge koje se pružaju preko granica, trebale biti dostupne svima potvrđuje se važnost koju Unija pridaje uslugama koje su u središtu našeg socijalnog modela. Pravo na vodu i odvodnju posebno je važno za građane Unije koji su tek nedavno predstavili inicijativu građana u tom području.

Neke od tih usluga obuhvaćene su obvezama pružanja univerzalne usluge iz sektorskog zakonodavstva Unije kako bi se osiguralo da su usluge općeg gospodarskog interesa dostupne svim potrošačima i korisnicima u državi članici i među državama članicama, neovisno o njihovom zemljopisnom položaju, da su određene kvalitete i, uzimajući u obzir posebne nacionalne okolnosti, da im je cijena pristupačna. Stupom se priznaje potreba za podupiranjem pristupa potrebitih osoba osnovnim uslugama. Dostupnost, raspoloživost i pristupačnost osnovnih usluga od ključne su važnosti za osiguravanje jednakog pristupa svima, a posebno za osobe s invaliditetom i starije osobe.

3. Provedba

a) Što mogu učiniti države članice i socijalni partneri

Države članice zadržavaju nadležnost za definiranje, organizaciju, pružanje i financiranje osnovnih usluga na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Budući da mjere Unije podrazumijevaju načelo da bi osnovne usluge trebale biti dostupne svima, što je osnova europskog socijalnog modela, države članice pozivaju se da radi provedbe načela učine i više nego što je određeno tim pravilima.

Socijalni partneri mogu prikupljati i razmjenjivati dobre prakse u cijeloj Uniji. Na nacionalnoj razini socijalni partneri mogu podržati provedbu tog načela sudjelovanjem u oblikovanju i provedbi relevantnih politika.

b) Novije i tekuće inicijative na razini EU-a

¹⁴⁵ Direktiva 2014/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o usporedivosti naknada povezanih s računima za plaćanje, prebacivanju računa za plaćanje i pristupu računima za plaćanje s osnovnim uslugama, SL L 257, 28.8.2014., str. 214.

U području *elektroničkih komunikacija* u okviru predložene revizije regulatornog okvira za elektroničke komunikacije¹⁴⁶ zahtijevalo bi se od država članica da svim krajnjim korisnicima osiguraju pristupačan pristup funkcionalnoj internetskoj adresi i govornim komunikacijskim uslugama. Ako države članice utvrde da usluge nisu dovoljno pristupačne, one mogu tražiti od poduzeća da krajnjim korisnicima s niskim prihodima ili posebnim socijalnim potrebama osiguraju mogućnosti pristupačnih tarifa i „pravo na ugovor”. Predloženi Kodeks uključuje i odredbu kojom se od država članica traži da, ovisno o nacionalnim uvjetima, osiguraju poduzimanje odgovarajućih mjera za krajnje korisnike s invaliditetom kako bi osigurale pristupačnost svoje terminalne opreme, posebnu opremu i posebne usluge kojima se pojačava pravo jednakog pristupa.

Paket za čistu energiju, koji je donesen 30. studenoga 2016., također je uključivao prijedloge za novo oblikovanje tržišta *električne* energije. Prijedlogom preinake Direktive o električnoj energiji (Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća) nisu izmijenjene odredbe povezane s obvezom javne usluge u sektoru električne energije, ali su pojačane odredbe povezane s osnaživanjem i zaštitom potrošača. U njoj su detaljnije navedena prava potrošača u pogledu ugovora, mogućnosti za energetske zajednice i aktivne potrošače i pravo na pametna brojila. U prijedlogu su navedene i detaljnije odredbe o zaštiti ranjivih potrošača i obveza država članica da definiraju kriterije za mjerenje energetske siromaštva, o čemu će morati izvješćivati u okviru svojeg integriranog izvješćivanja o napretku u provedbi nacionalnih energetskih i klimatskih planova. Nadalje, u paketu je opisan novi pristup zaštiti ranjivih potrošača, koji uključuje i pomoć državam članicama da smanje troškove energije za potrošače podupiranjem ulaganja u energetske učinkovitost. Nadalje, u skladu sa svojim nastojanjima usmjerenima na osnaživanje i zaštitu potrošača, Komisija predlaže određene postupovne zaštitne mjere prije isključivanja potrošača, Komisija osniva i Opservatorij za energetske siromaštvo kako bi osigurala pružanje više podataka o problemu i pronalaženje rješenja i pomogla državam članicama u njihovoj borbi protiv energetske siromaštva¹⁴⁷.

Nadalje, u prijedlogu *WiFi4EU*¹⁴⁸ potvrđuje se da je potrebno osigurati poticanje stanovništva da iskoristi prilike koje donosi digitalna preobrazba. Prijedlogom će se osigurati financijski poticaji za lokalna javna tijela koja žele omogućiti besplatnu lokalnu bežičnu povezivost velikoga kapaciteta preko pristupnih točaka u centrima lokalnog javnog života, neovisno o tome jesu li to njihove prostorije ili otvoreni prostori kojima može pristupiti opća javnost.

U području *vode i odvodnje* Komisija 2017. predviđa reviziju Direktive o vodi za piće¹⁴⁹ kao nastavak europske građanske inicijative „Right2Water”¹⁵⁰.

¹⁴⁶ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom zakonito elektroničkih komunikacija (Preinaka) (COM(2016) 590).

¹⁴⁷ http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fa6ea15b-b7b0-11e6-9e3c-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

¹⁴⁸ Prijedlog o izmjeni Uredaba (EU) br. 1316/2013 i (EU) br. 283/2014 u pogledu promicanja internetske povezivosti u lokalnim zajednicama COM(2016) 589

¹⁴⁹ Direktiva Vijeća 98/83/EZ od 3. studenoga 1998. o kvaliteti vode namijenjene za ljudsku potrošnju, SL L 330, 5.12.1998., str. 32.

¹⁵⁰ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome>

Komisija i dalje podupire pregovore kojima se nastoji postići da zakonodavna tijela Unije donesu predloženi Europski akt o pristupačnosti¹⁵¹. Aktom se nastoji osigurati dostupnost određenih proizvoda i usluga na unutarnjem tržištu, među ostalim nekih osnovnih usluga kao što su usluge elektroničkih komunikacija i audiovizualne medijske usluge.

¹⁵¹ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o usklađivanju zakona, propisa i administrativnih odredaba država članica u pogledu zahtjeva za pristupačnost proizvoda i usluga - COM(2015) 615 final - 2015/0278 (COD).